

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav jazyků a komunikace neslyšících

Bakalářská práce

Hana Pešková

**Vliv směru tlumočení na kvalitu tlumočeného projevu
(zaměřeno na tlumočení mezi češtinou a českým znakovým
jazykem)**

Directionality Effects on Quality of Interpreted Narrative

(Focused on Czech Language and Czech Sign Language)

Praha 2022

Vedoucí práce: Mgr. Nad'a Hynková Dingová, Ph.D.

Poděkování:

Ráda bych zde poděkovala vedoucí práce Mgr. Nadě Hynkové Dingové, Ph.D. za její odborné vedení, investovaný čas, velmi cenné rady a za laskavý přístup a nesmírnou trpělivost. Dále mé díky patří Mgr. Zuzaně Zachové za konzultaci, která přispěla k formulaci výsledků výzkumu, Mgr. Radce Novákové a Mgr. Denise Lachmanové za profesionální překlad zdrojových textů a samozřejmě všem tlumočnicím, hodnotitelkám a autorům zdrojových textů, kteří neváhali zapojit se do výzkumu, a tím umožnili vznik této práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 2. ledna 2022

.....

Hana Pešková

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá vlivem směru tlumočení na kvalitu výsledného textu v rámci převodu mezi češtinou a českým znakovým jazykem. První část práce popisuje problematiku definování a hodnocení kvality obecně i v tlumočení. Dále se věnuje pracovním jazykům tlumočnicka a definici pojmu *směr* v kontextu translatologie. V poslední části je zaměřena na problematiku tlumočnicků CODA, tedy slyšících dětí neslyšících rodičů, kteří se aktivně věnují tlumočení. Cílem výzkumné části bylo zopakování holandského výzkumu *Directionality effects in simultaneous language interpreting: the case of sign language interpreters in The Netherlands* (Van Dijk a kol., 2011) v našem prostředí na materiálu v češtině a českém znakovém jazyce a srovnání výsledků obou výzkumů.

Poznatky této práce mohou sloužit jak k rozvoji ve vzdělávání studentů tlumočení, tak i již praktikujících tlumočnicků v rámci jejich celoživotního kontinuálního vzdělávání.

Klíčová slova: český znakový jazyk, český jazyk, tlumočení znakového jazyka, směr tlumočení, mateřský jazyk, nemateřský jazyk

Abstract:

This bachelor's thesis focuses on directionality effects on quality of outcome narrative within the interpreting between Czech Language and Czech Sign Language. The first section describes the issue of defining quality and its evaluation in general. Specifically in language interpreting. In the following chapters it deals with working languages of the interpreter and the definition of the term *direction* in the context of translatology. The last part focuses on children of deaf adults, called CODA, who are active in interpreting profession. The objective of the research section was to reproduce the Dutch research *Directionality effects in simultaneous language interpreting: the case of sign language interpreters in The Netherlands* (Van Dijk et al., 2011) in our environment on Czech and Czech Sign Language material and comparison of results of the surveys.

The findings of this work can serve both for the development of interpreting students' education and for professional interpreters in their lifelong continuous education.

Key words: Czech Sign Language, Czech Language, Sign Language interpreting, direction of interpreting, native language, non-native language

Obsah

1. Úvod	9
2. Kvalita tlumočení	12
2.1. Faktory ovlivňující kvalitu tlumočení	13
2.2. Efekt tlumočeného textu na publikum	14
2.3. Očekávání klienta	14
3. Pracovní jazyky tlumočnicka	18
3.1. Klasifikace pracovních jazyků	18
3.2. Znalost jazyka B	19
3.3. Znalost jazyka a schopnost tlumočit	20
4. Směr v kontextu tlumočení	22
4.1. Dva úhly pohledu	22
4.2. Směr tlumočení a znakové jazyky	25
5. CODA tlumočníci	27
5.1. CODA jako dětští tlumočníci	27
5.2. CODA jako profesionální tlumočníci	29
5.3. Tlumočníci ČZJ a vzdělávání	30
6. Průběh výzkumů	34
6.1. Složení participantů výzkumů	35
6.2. Zdrojové texty výzkumů	36
6.3. Průběh holandského výzkumu	38
6.4. Průběh českého výzkumu	39
6.4.1. Tlumočení zdrojových textů	39
6.4.2. Vyhodnocování získaného materiálu	40
7. Shrnutí výsledků holandského výzkumu	44
8. Analýza českého výzkumu	45
8.1. Celkové hodnocení v číslech	45
8.2. Hodnocení převodu jednotlivých textů v číslech	49
8.2.1. Text 1 v číslech	49
8.2.2. Text 2 v číslech	51
8.2.3. Text 3 v číslech	52
8.2.4. Text 4 v číslech	53

9. Rozbory subjektivního slovního hodnocení k jednotlivým převodům	55
9.1. Rozbor textu 1	55
9.1.1. Převod textu 1 participantkou A	55
9.1.2. Převod textu 1 participantkou B	56
9.1.3. Převod textu 1 participantkou C	58
9.1.4. Převod textu 1 participantkou D	59
9.2. Rozbor textu 2	61
9.2.1. Převod textu 2 participantkou A	61
9.2.2. Převod textu 2 participantkou B	62
9.2.3. Převod textu 2 participantkou C.....	63
9.2.4. Převod textu 2 participantkou D	64
9.3. Rozbor textu 3	65
9.3.1. Převod textu 3 participantkou A	65
9.3.2. Převod textu 3 participantkou B	67
9.3.3. Převod textu 3 participantkou C	68
9.3.4. Převod textu 3 participantkou D	69
9.4. Rozbor textu 4	70
9.4.1. Převod textu 4 participantkou A	70
9.4.2. Převod textu 4 participantkou B	72
9.4.3. Převod textu 4 participantkou C	73
9.4.4. Převod textu 4 participantkou D	74
10. Shrnutí výsledků	77
10.1. Shrnutí výsledků věcného a subjektivního bodového hodnocení	77
10.2. Shrnutí subjektivního slovního hodnocení	79
11. Závěr	82
Seznam použitých zdrojů	83
Seznam tabulek	87
Přílohy	89
Příloha č. 1: Přepis zdrojového textu č. 1	89
Příloha č. 2: Zadání pro subjektivní hodnotitelky	90
Příloha č. 3: Prohlášení hodnotitelek o mlčenlivosti	92

Seznam zkratek

AIIC	Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků (Association Internationale des Interprètes de Conférence)
ATIA	The Association of Translators and Interpreters of Alberta
CODA	slyšící děti neslyšících rodičů (Children of Deaf Adults)
CVP	Certifikační vzdělávací program
ČJ	český jazyk
ČNES	Čeština v komunikaci neslyšících
ČZJ	český znakový jazyk
HJ	holandský jazyk
H1S	slyšící hodnotitelka 1
H2S	slyšící hodnotitelka 2
H3S	slyšící hodnotitelka 3
H1N	neslyšící hodnotitelka 1
H2N	neslyšící hodnotitelka 2
H3N	neslyšící hodnotitelka 3
ITA	Israel Translators Association
KODA	nezletilé slyšící děti neslyšících rodičů (Kids of Deaf Adult)
NC	hodnocení neslyšících hodnotitelek
SC	hodnocení slyšících hodnotitelek
SLN	holandský znakový jazyk (Sign Language of the Netherlands)
SSD	znakovaná holandština (Sign Supported Dutch)

1. Úvod

V translatologické literatuře se můžeme často setkat se spojeními *kvalita tlumočení*, *kvalitní výsledek*, *co nejvyšší kvalita převodu* apod. V definicích klíčového pojmu *kvalita* se ale traslatologové neshodují a ve svých pracích hovoří o kvalitě jako o entitě značně relativní. Většina dostupných prací, které se kvalitou tlumočení zabývají, je zaměřená na kvalitu tlumočení mezi mluvenými jazyky. Těch, které se orientují na kvalitu tlumočení znakových jazyků, je nemnoho. Ještě méně prací potom najdeme, pokud budeme hledat jen v oblasti kvality tlumočení českého znakového jazyka (ČZJ). Tato bakalářská práce by tedy mohla být drobným příspěvkem, který rozšíří tuto nepříliš širokou výseč probádanosti kvality tlumočení českého znakového jazyka.

V teoretické části bakalářské práce se pokusím problematiku nejednoznačnosti hodnocení kvality tlumočení nastínit z různých úhlů pohledu, které nabízí dostupná literatura zaměřená jak na kvalitu tlumočení jazyků (mluvených i znakových), tak na pojem kvality obecně. Na kapitoly o problematice hodnocení kvality tlumočení naváže část věnovaná pracovním jazykům tlumočníka a vztahu znalosti jazyka ke schopnosti tlumočit. Dalším důležitým pojmem, který se v teoretické části této práce pokusím přiblížit, je *směr* v kontextu tlumočení. Ani problematika směru v tlumočení není jednoznačná. Pokusím se tedy nastínit základní pohledy, se kterými se ve vztahu k této oblasti můžeme setkat, a pozornost zaměřím také na směr tlumočení v kontextu tlumočení znakových jazyků. Poslední kapitola přiblíží, co je psáno v odborné literatuře o často diskutovaném tématu slyšících dětí neslyšících rodičů jako aktivních tlumočnicků.

Výzkumná část práce představí holandský výzkum *Directionality effects in simultaneous language interpreting: the case of sign language interpreters in The Netherlands* (Van Dijk a kol., 2011), který sloužil jako vzor výzkumu mé bakalářské práce. Celkový design výzkumu však byl potřeba upravit, aby bylo možné jeho provedení v našich podmínkách. Jednotlivé úpravy detailněji popisují v kapitolách, kterých se týkají. V téže části se pokusím popsat úskalí a problémy, které se v průběhu zkoumání objevily, a porovnat výsledky obou výzkumů. Protože se jedná o výzkum zaměřený na hodnocení kvality tlumočení znakového jazyka, rozhodla jsem se jako subjektivní hodnotitelky kvality (jednotlivé způsoby

hodnocení budou blíže specifikovány v samostatné kapitole) ve svém výzkumu zahrnout slyšící i neslyšící, ačkoliv originálního holandského výzkumu se zúčastnili pouze hodnotitelé slyšící. Proč se autoři původního výzkumu rozhodli neslyšící hodnotitele neoslovit, není v jejich práci okomentováno. K úpravě svého výzkum tímto způsobem jsem se uchýlila proto, že právě neslyšící jsou nejčastějšími uživateli tohoto typu tlumočení a ve výzkumech, ve kterých je prováděno subjektivní hodnocení jednotlivých hodnotitelů, by tak podle mě měli mít svůj prostor. Díky výše popsanému odchýlení od metodologie vzorového výzkumu bude možné sledovat případné rozdíly v tom, co je v tlumočení stěžejní pro slyšící a neslyšící. Vzhledem k odlišným životním zkušenostem slyšících a neslyšících hodnotitelek a také proto, že tlumočení hraje v jejich životech rozdílnou roli, očekávám, že hodnocení těchto dvou skupin se bude v některých aspektech lišit. V rámci jednotlivých skupin však předpokládám, že si hodnotitelky budou v tlumočených projevech všimnout podobných problémů a celkově budou hodnotit podobně, a to z důvodu homogenosti skupin (všechny slyšící hodnotitelky se aktivně věnují tlumočení mezi češtinou a ČZJ a všechny neslyšící hodnotitelky jsou vysokoškolsky vzdělanými uživatelkami tlumočnických služeb), a tedy do jisté míry podobných zkušeností s oblastí tlumočení. Pokud by se tato hypotéza potvrdila, pokusím se základní shody a rozdíly v hodnocení výše zmiňovaných skupin popsat a navrhnout možné příčiny, které k těmto nejednotnostem v hodnocení vedly. Cílem této práce však není dopodrobna obsáhnout veškeré rozdíly a jejich příčiny. Myslím si ale, že by tato oblast stála za další podrobné probádání v jiných výzkumech.

Téma bakalářské práce je zpracováváno v kontextu simultánního tlumočení, a to z toho důvodu, že je při práci se znakovými jazyky obecně používáno nejčastěji.

Jak jsem již zmiňovala výše, prací na téma kvality tlumočení znakových jazyků není mnoho. V našem prostředí se jedná například o disertační práci na téma *Typologie chyb v tlumočení z češtiny do českého znakového jazyka* (Hynková Dingová, 2017), nebo o diplomovou práci s názvem *Model úsilí Daniela Gila a jeho aplikace na simultánní tlumočení projevů nasycených vlastními jmény. Porovnání dvou jazykových kombinací: francouzština – čeština a český znakový jazyk – čeština* (Zachová, 2019). Okrajově se kvality tlumočení českého znakového jazyka týkají také například bakalářské práce *Strategie odborné*

přípravy na simultánní tlumočení do/ze znakového jazyka (Lopour, 2019) a *Tlumočení mezi angličtinou a českým znakovým jazykem v českém vysokoškolském prostředí* (Machač, 2017). Věřím, že výsledky dalšího bádání a zkoumání v této oblasti by byly velkým přínosem nejen pro budoucí tlumočníky, kteří jsou zatím ve fázi studia, ale i pro již praktikující tlumočníky v rámci jejich kontinuálního vzdělávání a také pro samotné uživatele tlumočnických služeb, kterým by mohlo přinést nejen informace o tom, jakými způsoby je možno na kvalitu nahlížet ale i jak zhruba by měl vypadat kvalitní výkon v různých dílčích situacích, do kterých se jako klienti tlumočnických služeb dostávají a jakou kvalitu mohou tedy v těchto situacích vyžadovat.

Cílem výzkumné části práce je zodpovědět na dvě základní otázky, které zní:

1. Budou se výsledky obou výzkumů v jednotlivých typech hodnocení shodovat (případně do jaké míry), nebo se při porovnávání vyskytnou zásadní rozdíly?
2. Budou slyšící a neslyšící hodnotit v subjektivní části hodnocení stejně, nebo se jejich hodnocení bude rozcházet?

Cílem této práce, vzhledem k jejímu omezenému rozsahu a možnostem, není komplexní postihnutí uvedené oblasti, ale alespoň naznačení směrů případného komplexního širokého výzkumu a související problematiky na základě provedených zkoumání a jejich vyhodnocení.

2. Kvalita tlumočení

Jedním z klíčových termínů této práce je termín *kvalita tlumočení*. Mnozí autoři se shodují, že **problematika kvality tlumočení je velice komplexní a hodnocení kvality tlumočení je značně relativní**. A to z toho důvodu, že na kvalitu tlumočení můžeme pohlížet z různých úhlů pohledu (Ďoubalová, 2020; Grbić, 2008; Hynková Dingová 2017; Moser-Mercer, 1996). Některé z úhlů pohledu se pokusím představit a vymezit ten, kterým na kvalitu tlumočení budu nahlížet v rámci bakalářské práce.

Ottův slovník naučný definuje kvalitu obecně jako „vlastnost, nebo soubor vlastností nějaké věci“. V našem případě tedy soubor vlastností tlumočení. V translatologické literatuře se můžeme setkat s mnohými definicemi kvality tlumočení. Grbić ve své práci uvádí výčet některých z nich. *„Kvalitu lze chápat například jako naplnění standardů kvality (Déjean Le Féal 1990: 155); výsledek (adekvátního) strategického procesu (Kalina 1998; Riccardi 2003: 257); jednání dodržující normy (Shlesinger 1997: 124; Garzone 2002: 116); etickou povinnost (Kurz 1998: 392); naplnění očekávání klienta (Schmitt 1998; Zauberga 2001: 279); to, jak služba skutečně vypadá minus očekávání od služby (Kurz 2003: 17); nebo interaktivně vytvořený koncept (Bot 2003: 40)“*. [„Quality can, for example, be seen as the fulfilment of quality standards (Déjean Le Féal 1990: 155); the result of an (adequate) strategic process (Kalina 1998; Riccardi 2003: 257); a norm-abiding action (Shlesinger 1997: 124; Garzone 2002: 116); an ethical duty (Kurz 1998: 392); the satisfaction of customers' expectations (Schmitt 1998; Zauberga 2001: 279); the balance of actual service minus expected service (Kurz 2003: 17); or an interactively constructed concept (Bot 2003: 40).“ - z anglického originálu přeloženo autorkou]. Kurz přenáší na tlumočení definici kvality z marketingu: „Quality must begin with customer needs and end with customer perception“ (Kotler and Armstrong 1994, citováno v Kurz, 2001). Z různých zdrojů tedy můžeme vyčíst, že ani odborníci se na jednotné univerzální definici kvality tlumočení neshodnou a že při posuzování kvality vždy záleží na mnoha proměnných (Ďoubalová, 2020; Grbić, 2008; Hynková Dingová 2017; Kurz, 2001; Moser-Mercer, 1996).

2.1. Faktory ovlivňující kvalitu tlumočení

Ďoubalová ve své práci zmiňuje Aristotelovský přístup, kdy kvalita je „to, při čem je něco nějaké“. Tento přístup v souvislosti s tlumočením podle Ďoubalové bere v potaz skutečnost, že **tlumočení ovlivňuje mnoho faktorů dané situace a jedná se tedy o značně dynamický produkt**. Podle Grbić záleží například na tom, **kdo kvalitu tlumočení hodnotí, o jaký typ tlumočení se jedná, v jakém situačním kontextu¹ probíhá a podle jakých měřítek kvalitu hodnotíme²**. Ďoubalová zmiňuje také důležitost **role, ze které je tlumočení hodnoceno**. Může to být role např. klienta, řečníka, organizátora, zadavatele, kolegů, případně dalších osob. V každé roli uplatňujeme trochu jiná měřítka a kvalita pro nás znamená něco trochu jiného. „**Je dobře možné, že srovnatelný tlumočnický výkon bude posouzen jako adekvátní i jako neadekvátní v závislosti na podmínkách tlumočení**“ (Ďoubalová, 2020), „... cílem je poskytnout v daných pracovních podmínkách a komunikačním kontextu tlumočnický výkon optimální kvality, jinak řečeno ten nejlepší možný výkon vzhledem k celkovým okolnostem“ (Ďoubalová, 2020). S pojmem optimální kvality pracuje také Moser-Mercer, která jej vymezuje jako „*úplnou a přesnou interpretaci originálu, která nezkracuje původní sdělení, a snaží se zachytit veškeré mimojazykové informace od mluvčího s přihlédnutím k vnějším okolnostem.*“ („... complete and accurate rendition of the original that does not distort the original message and tries to capture any and all extralinguistic information that the speaker might have provided subject to the

¹“This opinion is shared by Chernov (1985), a representative of the Soviet school, who maintains that the knowledge of the situational context of the communication being interpreted is critically important ... Thiéry (1990: 42) also stresses the significance of situationality. The interpreter must always consider who is talking to whom, to what purpose, and with what possible effect. Situation analysis helps the interpreter render a better performance: “[...] when we take the trouble to look at the situation, we find ourselves in a better position to act efficiently” (Kurz, 2001).

²Některé další faktory ovlivňující tlumočení podle Moser-Mercer (1996) jsou:

- prostředí v tlumočnické kabině
- složitost daného tématu
- změny v tématu
- nevlídné prostředí tlumočené akce
- hutnost, koherence a emocionální zabarvení výchozí promluvy
- způsob vyjadřování mluvčího – rychlost, přízvuk...
- připravenost tlumočnicka
- velikost týmu a dynamika jeho fungování
- různí mluvčí hovořící simultánně
- emoční reakce tlumočnicka
- kompetence technika a jeho dostupnost

constraints imposed by certain external conditions“(Moser-Mercer, 1996). - z anglického originálu přeloženo autorkou)

2.2. Efekt tlumočeného textu na publikum

Další názor, se kterým se můžeme setkat, uvádí, že tlumočený projev by měl mít na publikum stejný efekt jako projev originální (Déjean Le Féal, 1990, citováno v Grbić, 2008; Richterová 2008). „Je HODNĚ důležité, aby ten projev ve znakovém jazyce přesně odrážel to konkrétní dění v té situaci, aby byl opravdu stejný jako v mluveném jazyce“ (Richterová, 2008). To však v následující citaci rozporuje Ďoubalová. „**Požadovat naprostou shodnost kognitivního účinku původního sdělení na přímé a nepřímé posluchače je podle nás nereálné. Každý aktér komunikace, včetně tlumočnicka, si vytváří vlastní mentální model původního sdělení na základě osobních presupozic**“ (Ďoubalová, 2020). Podle Grbić hraje velkou roli i **první dojem**, který tlumočnick na klienta udělá, **stereotypy, emoce a pocity**, které tlumočnick v klientovi vzbuzuje. „*Strong a Rudser (1992) ve svém výzkumu zjistili, že hodnocení tlumočnicků znakového jazyka se často týká jejich osobnostních rysů, které ale mají jen málo společného s jejich tlumočnickými schopnostmi. A to zejména, ale ne pouze, v komunitním tlumočení.*“ (“An experiment conducted by Strong and Rudser (1992) showed that assessments of sign language interpreters often relate to personality traits that have little to do with the practitioner’s interpreting skills, particularly but not only in the context of community interpreting“ (Grbić, 2008) - z anglického originálu přeloženo autorkou.) Ďoubalová tvrdí, že tlumočnicki by se i tak měli snažit o maximální shodnost kognitivního účinku, ale musí také vědět, kde jsou hranice, které určuje povaha mezilidské komunikace a dané situace.

2.3. Očekávání klienta

Grbić dále popisuje přístup, který se zaměřuje na očekávání klienta. V tomto případě je za kvalitní výstup považován ten, který **naplní očekávání klienta a splní účel dané situace**. I v rámci této teorie je dobré mít na mysli, že očekávání a pohledy na tlumočení se mohou lišit v očích různých klientů a v rámci různých situací. **I v rámci jedné situace mohou být očekávání klientů různá**. Jedná se tak stále o velmi subjektivní záležitost (Kurz, 2001). Richterová v publikaci *Představy neslyšících o tlumočnických službách* shrnuje nejčastější

názory na to, jaké atributy by měl mít kvalitní tlumočník podle neslyšících uživatelů tlumočení. Tyto informace získala autorka práce z přímých rozhovorů s neslyšícími uživateli tlumočení. Podle mého názoru jsou některé výpovědi uvedené níže relevantní pouze pro některé oblasti tlumočení (komunitní, ve vzdělávání, soudní, konferenční, televizní) a pro jiné nikoliv, protože například v televizním tlumočení jsou požadavky na zachovávání mlčenlivosti, na zkušenosti se soudním řízením, na dobrý vztah s neslyšícím klientem a na setkání se s neslyšícím před tlumočením liché.

„Dobrý tlumočník by podle neslyšících respondentů měl:

- PŘEDÁVAT všechny INFORMACE (žádné informace nevynechávat ani nepřidávat);
- PŘEDÁVAT CO NEJKOMPLEXNĚJŠÍ OBRAZ O TLUMOČENÉ SITUACI A DOBŘE SE V NÍ ORIENTOVAT:
 - tlumočit i neverbální složku projevu: tempo, dynamiku, vady řeči;
 - používat bohatý rejstřík výrazových prostředků (tlumočit různě v různých situacích, oficiální x neoficiální, ale i např. monotónnost projevu), vycházet neslyšícím vstříc a umět se přizpůsobit jejich projevu, rychle přepínat kódy;
 - zachytit osobnostní rysy komunikantů a jejich momentální stav (naštvanost, zuřivost apod.);
 - předávat i záměr (cíl) sdělení
 - orientovat se v daném tématu (*„aby se v něm cítil dobře i tlumočník“*), znát i příslušnou terminologii;
- ZACHOVÁVAT MLČENLIVOST (zejm. v souvislosti se zdravotními problémy);
- zohledňovat kulturu Neslyšících;
- respektovat neslyšící;

- setkat se s neslyšícím předem a informovat se o tlumočnické situaci;
- mít zkušenosti se soudním řízením;
- mít s neslyšícím klientem dobrý vztah;
- zajímat se o zpětnou vazbu“

(Richterová, 2008).

Ve stejné publikaci se můžeme dočíst také o specifických požadavcích starších neslyšících uživatelů tlumočení. Ti oceňují např. srozumitelné a detailní vysvětlení problémů. Naopak jim je velmi nepříjemné rychlé pracovní tempo tlumočnicka nebo jeho pozdní příchod (Richterová, 2008).

Hynková Dingová upozorňuje na to, že **při hodnocení kvality tlumočení z pohledu klienta může být často problém s kontrolou textu ve výchozím jazyce**. Mnohdy mají klienti kontrolu jen nad výkonem tlumočnicka. Mohou být tedy s výsledným produktem tlumočení spokojeni, ačkoliv se tlumočnick například významově odklonil od promluvy řečníka. Následující citace odhaluje, jakým způsobem je možné tento problém vyřešit v tlumočení pro bilingvální neslyšící. „V posledních letech tento handicap narovnává možnost využít v některých oficiálních situacích (na konferencích, seminářích, besedách, přednáškách apod.) vedle služeb tlumočnicka znakového jazyka i simultánní přepis mluvené češtiny. Klienti tak mají vedle sebe téměř doslovný přepis toho, co bylo řečníkem vyřčeno v mluveném jazyce, a tlumočnicka znakového jazyka“ (Hynková Dingová, 2017).

Ve výzkumné části této práce bude kvalita tlumočení hodnocena **dvěma způsoby**. A to za prvé z hlediska **zachování obsahu** věcných informací původního textu a za druhé z pohledu **subjektivních názorů** slyšících a neslyšících hodnotitelů.

První zmíněný způsob hodnocení si klade za cíl zjistit, **jaké procento informací se participantkám podařilo při tlumočení převést**. Tento způsob hodnocení tedy nezahrnuje například suprasegmentální jazykové prostředky, ale řeší pouze to, zda význam z původního sdělení byl převeden, nebo ne. Tento způsob hodnocení provádí autorka práce ve spolupráci se zkušenou tlumočnicí, která ve své praxi kontroly obsahu překladů provádí. A to z toho důvodu, abychom zajistili

co nejvyšší možnou spolehlivost hodnocení. Z pohledu procentuálního hodnocení převodu faktů považujeme za nejkvalitnější ten tlumočený text, který zachovává nejvíce věcných informací z původního sdělení, nehledě na formu převodu.

Druhý způsob se zaměřuje na to, **jaké pocity a názory vyvolává tlumočený produkt jako celek u slyšících a neslyšících hodnotitelek**, a jak dobré, resp. kvalitní, podle nich jednotlivé převody jsou v porovnání s originálními texty. Kvalita tlumočení v očích jednotlivých hodnotitelek může spočívat v různých kritériích. Cílem je, aby svoji spokojenost s kvalitou jednotlivých převodů hodnotitelky zaznamenaly na bodové škále 1-7. Kritéria, která k hodnocení používaly, mohli slyšící i neslyšící hodnotitelky sdělit formou krátkého textu v psané češtině nebo v českém znakovém jazyce.

3. Pracovní jazyky tlumočnicka

3.1. Klasifikace pracovních jazyků

Podle Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků AIIC se pracovní jazyky tlumočnicka dělí do tří kategorií, a to **A, B a C**. Jazykem A se rozumí aktivní jazyk na úrovni mateřského jazyka, do jazyka B je tlumočnick schopen tlumočit, ale není to jeho mateřský jazyk (je tedy cizí aktivní), a do jazyka C tlumočnick schopen tlumočit není, ale může z něj tlumočit do svého mateřského jazyka (jazyka A), jedná se tedy o cizí pasivní jazyk (Čeňková, 2008).

Ne vždy je jednoznačně jasné, jaký jazyk je **mateřským jazykem** jedince. Při definování mateřského jazyka mohou být aplikována následující 4 kritéria od Skutnabb-Kangase (1984).

1. kritérium původu:

1. Mateřský jazyk je ten jazyk, kterým mluví matka jedince, popřípadě osoba, která se na jeho výchově nejvíce podílí.
2. Mateřský jazyk je ten, který se jedinec naučil jako první.

2. kritérium kompetence: Mateřský jazyk je ten, který mluvčí umí nejlépe.

3. kritérium používání (funkce): Mateřský jazyk je ten, který jedinec nejvíce používá.

4. kritérium identifikace: Mateřský jazyk je ten, se kterým se jedinec sám identifikuje, nebo ten, který je mu připisován rodilými mluvčími daného jazyka.

Van Dijk a kol. (2011), Wang a Napier (2015) a Setton a Dawrant (2016) zmiňují také označení jazyků **L1, L2, L3...**, které se používá například v psycholingvistické literatuře při popisu bilingválnosti/multilingválnosti. Jazyky se označují tímto způsobem podle kompetencí uživatele daného jazyka v poslechu, mluvení, čtení, psaní a někdy také ve schopnosti překlada (Setton, Dawrant, 2016).

Participantky našeho výzkumu působí jako tlumočnice mezi češtinou a českým znakovým jazykem. Všechny si český znakový jazyk začaly osvojovat až v dospělosti, je pro ně tedy jazykem **nemateřským, cizím aktivním, tedy jazykem B**.

3.2. Znalost jazyka B

Protože jazyk jako takový není jasně ohraničený celek, je velmi obtížné definovat, v čem spočívá jeho znalost. **Jazyk nelze ovládnout v celé jeho šíři, ale vždy jen do nějaké míry** (Seleskovitch, 1978). Malkovská tvrdí, že „... míra jazykových znalostí a dovedností je pojem natolik subjektivní a individuální, že není možné jej měřit vědeckými metodami. Nicméně lze stanovit určitá kritéria, která by měl tlumočník při převodu do jazyka B splňovat“ (Malkovská, 2009).

Různí odborníci se vyjadřují k tomu, jaké kompetence by měl mít tlumočník ve svém aktivním cizím jazyce, tedy jazyce B. Setton a Dawrant (2016) vyjmenovávají například **schopnost mluvit v jazyce B přesvědčivě, efektivně a sofistikovaně, umět vyjádřit empatii a humor a orientovat se v různých vrstvách jazyka**. Hynková Dingová (2017) zmiňuje **schopnost vytvářet texty logické, sémanticky spojené a gramaticky správné s použitím náležité terminologie**. Malkovská a Hynková Dingová se dále shodnou na tom, že při tlumočení do jazyka B si tlumočník musí být vědom faktu, že tlumočí do jiného než mateřského jazyka. Neměl by tedy usilovat o po všech stranách perfektní překlad, ale hlavně o jasné a zřetelné převedení smyslu výchozího sdělení.

Velmi důležitou roli hraje také **schopnost porozumění mluvčím v daném jazyce**, protože tlumočení se často odehrává obousměrně, tedy z jazyka A do jazyka B a naopak (Hynková Dingová, 2017; Malkovská, 2009).

Další oblastí, ve které by měl být tlumočník kompetentní, je oblast **kultury, tradic a zvyků** společnosti, mezi jejichž jazyky se tlumočník pohybuje (Hynková Dingová, 2017; Malkovská, 2009; Setton, Dawrant, 2016). „Tlumočník představuje jakousi spojnicí mezi kulturami, pomáhá překonávat kulturní překážky a bariéry a tento úkol může splnit pouze tehdy, je-li dokonale poučen o tradicích, kultuře a zvycích dané jazykové komunity“ (Hynková Dingová, 2017).

3.3. Znalost jazyka a schopnost tlumočit

Mezi laickou veřejností může dojít k dojmu, že pro tlumočení je potřeba pouze perfektní znalost dvou jazyků, protože se jedná jen o jakési překládání slov z jednoho jazyka do jazyka druhého (Seleskovitch, 1978). Jak dokládají například Setton a Dawrant, není tomu tak: „Říká se, že Seleskovitch přirovnala jazyky tlumočnicka k dvěma rukám koncertního pianisty: znalost dvou jazyků je nezbytná, ale k tlumočení nestačí. Tlumočnick potřebuje ne jednu schopnost (jazyk), ale čtyři – J, V, D, P (jazyk, vědomosti, dovednosti, profesionalitu – poznámka autorky), které do sebe integruje v průběhu vzdělávání.“ („Seleskovitch is said to have compared an interpreter's languages to the two hands of the concert pianist: knowing two languages is necessary but not sufficient for interpreting. An interpreter needs not just one ability (language) but four – L, K, S, P (language proficiency, knowledge, skills, professionalism – poznámka autorky) - integrated through training“ - z anglického originálu přeloženo autorkou). S myšlenkou, že pouze bilingvismus pro tlumočení nestačí, se ztotožňuje také Čeňková: „**Tlumočnick nevystačí s pouhým bilingvismem**, musí být schopen uvědomovat si výrazové prostředky, jež se účastní výstavby textu, jejich funkční a stylistickou hodnotu, jejich zařazení v jazykovém systému, a na základě všech těchto znalostí přistoupit k tlumočení. Praktická znalost jazyka při tlumočení pak předpokládá dokonalé zvládnutí pracovních jazyků, okamžitou schopnost přechodu z jednoho jazyka do druhého, přirozenou a rychlou schopnost formulace smyslu sdělení v jazyce cílovém“ (Čeňková, 2008).

Znalost pracovních jazyků je tedy jistě základním předpokladem k tomu, aby k tlumočení vůbec mohlo dojít. V tlumočení jsou ovšem stěžejní i procesy jako aktivní poslech zdrojového textu, zpracování informace a porozumění dané informaci, její uchování v krátkodobé paměti, vybavení informací z dlouhodobé paměti a následná produkce cílového textu (Ďoubalová, 2019). „Obecně je dělíme do fáze porozumění a do fáze produkce s tím, že podle existujících studií přibližně 70 % času probíhá současně produkce cílového textu a recepce výchozího textu, samozřejmě s časovým posuvem několika vteřin. Co se konkrétně děje „v hlavě“ tlumočnicka však přesně nevíme, a už vůbec nejsme zatím schopni to měřit“ (Ďoubalová, 2019). **Dokonalé ovládnutí pracovních jazyků je tedy jen jedním z několika aspektů, které vedou k úspěšnému tlumočení.**„... je pouhým

výchozím předpokladem pro nácvik všech komunikativních a tlumočnických dovedností, schopností a strategií, pro trénink paměti, logického uvažování, analýzy apod., ale i pro zvládnutí vstřebání obrovského množství extralingvistických informací a skutečností“ (Čeňková, 2008). Seleskovitch (1978) definuje znalost pracovních jazyků na vysoké úrovni jako základní prerekvizitu k tlumočení jako takovému. Je totiž podle ní nereálné, aby se tlumočník v jednu chvíli zdokonaloval v jazyce a zároveň přeformuloval myšlenku rychlostí 150 slov za minutu.

Z výše uvedených informací vyvozují, že nedostatečná znalost pracovních jazyků může negativně ovlivňovat úroveň tlumočení. A to jak při tlumočení z jazyka A do jazyka B, tak z jazyka B do jazyka A. Slabá znalost jazyků se může projevit chybami formálními i obsahovými.

4. Směr v kontextu tlumočení

Pokud mluvíme o směru v souvislosti s tlumočením, máme na mysli **tlumočení z jazyka A (L1, mateřského) do jazyka B (L2, nemateřského), nebo naopak**. Pro člověka neznalého tlumočnické teorie a praxe se může zdát, že směr tlumočení nemá žádný vliv na výsledek práce tlumočníka. Translatologové jsou ovšem přesvědčeni o tom, že mezi tlumočením z mateřského jazyka a z cizího jazyka existují rozdíly. Tento fenomén byl také mnohokrát předmětem vědeckého bádání (srov. Ďoubalová, 2019; Mraček, 2018; Van Dijk, Boers, Christoffels, Hermans, 2011; Wang, Napier, 2015).

Tlumočníci znakových jazyků tlumočí zpravidla z mluveného do znakového jazyka. A to z důvodu menšinovosti znakových jazyků – neslyšící klienti jsou ve společnosti obklopeni národním mluveným jazykem, který jim kvůli své zvukové povaze není přístupný (Wang, Napier, 2015).

4.1. Dva úhly pohledu

Názory na to, při kterém směru tlumočení jsou produkovány lepší výsledky, rozhodně nejsou jednoznačné. Van Dijk a kol. (2011) ve své práci uvádí, že zástupci „Pařížské školy“ (např. Déjean Le Féal, 2003; Seleskovitch, 1999) jsou toho názoru, že **pouze při tlumočení z cizího do svého mateřského jazyka může tlumočník dosáhnout té nejvyšší kvality výsledného textu**. Podle jejich názoru je pro tlumočníka snazší rozkódovat sdělení v cizím jazyce a následně jej přirozeně přeformulovat v jazyce mateřském, ve kterém má tlumočník obvykle lepší řečnické schopnosti a celkově je v něm pohotovější. Podle Seleskovitch (1978) může tlumočení do jazyka B probíhat uspokojivě, avšak pouze při konsekutivním tlumočení. Tlumočník má totiž dostatek času přeformulovat myšlenky při poslechu originálu a zapisování notace. Při tlumočení simultánním, které probíhá současně s originálním projevem, toto však možné není. Čas na zpracování myšlenky je při tomto typu tlumočení velmi krátký. Tlumočník by tedy měl mít perfektní cit pro cílový jazyk, aby použité výrazy zněly posluchačům přirozeně a ti se mohli soustředit pouze na obsah tlumočeného textu, ne na jazykové nepřesnosti. Seleskovitch ale také připouští, že je možné, aby tlumočník s letitými zkušenostmi, mnoha probádanými tématy, podrobně nastudovanou

slovní zásobou, velkým citem pro jazyk a vysokou inteligencí odvedl velmi kvalitní práci i do svého jazyka B.

Ve své práci z roku 2007 Pavlović uvádí, že mnohé profesní organizace, jako například Association of Translators and Interpreters of Alberta (ATIA) nebo Israel Translators Association (ITA), pobízejí ve svých etických kodexech své členy, aby **pracovali výlučně do svého mateřského jazyka**. V rámci této práce jsem zjistila, že toto se stále týká albertské asociace, ne však té izraelské. Ta své členy nabádá k tomu, aby pracovali do jazyka, v němž jsou kompetentní, nejlépe na úrovni vzdělaných rodilých mluvčích. (Ačkoliv je toto vyjádření velmi blízko k nabádání k tlumočení pouze do mateřského jazyka, cítím zde jistý posun a myslím si, že můžeme říci, že se nejedná o stejný případ jako u etického kodexu asociace v Albertě.) Pokud se podíváme do etických kodexů organizací na našem území, např. Jednota tlumočnicků a překladatelů, Asociace konferenčních tlumočnicků nebo Komora soudních tlumočnicků České republiky, nenalezneme pobídku k tlumočení pouze do mateřského jazyka. Nejinak je tomu však i u zahraničních organizací, jako například International Association of Professional Translators and Interpreters, International Medical Interpreters Association nebo European Legal Interpreters and Translators Association. Tyto organizace ve svých etických kodexech zdůrazňují hlavně kvalitu výsledného produktu a apelují na to, aby tlumočníci zvažovali při přijímání zakázky své schopnosti a dovednosti. Již v roce 2007 Pavlović přichází s myšlenkou, že translatologové a učitelé tlumočení opouštějí stanovisko, že do nemateřského jazyka by se tlumočit nemělo, a nahrazují jej tím, že by **měly být nalezeny cesty k tomu, jak toto tlumočení vykonávat kvalitně**. Vzhledem k tomu, že apel na tlumočení pouze do mateřského jazyka tlumočnicka se patrně vytrácí i z etických kodexů tlumočnických organizací, troufám si říct, že se tato idea dostala do širšího tlumočnického povědomí.

Na druhou stranu zástupci tzv. „Sovětské školy“ (např. Denissenko, 1989) **přisuzují v procesu tlumočení důležitější roli percepci výchozího textu**, protože pokud v této fázi tlumočnick neporozumí, a tím dojde ke ztrátě informací, nelze to již napravit. A protože porozumění je zpravidla snazší v mateřském

jazyce jedince, může být na tlumočení z mateřského do cizího³ jazyka nahlíženo jako na kvalitnější než na tlumočení opačným směrem.

Podle Wang a Napier (2015) jsou oba výše zmíněné pohledy příliš zjednodušené, protože se zabývají pouze jazykovými kompetencemi, ale neberou v potaz mimojazykové faktory⁴, které tlumočení ovlivňují. Gile uvádí, že tyto protikladné názory jsou založeny na osobních zkušenostech a ideologii jejich propagátorů a na předávané tradici. **Podle jeho názoru je vliv směru tlumočení na výkon tlumočnicka velmi malý a bylo by přínosné zaměřovat se ve vzdělávání tlumočnicků spíše na to, jak jednotlivé problémy, které se váží k různým směrům tlumočení, řešit a jak předcházet jejich vzniku. Zároveň zmiňuje, že výzkum tohoto fenoménu je stále nedostatečný a výsledky různých prací nemívají jednotné závěry.** Například Tommola a Helvä (1998) na svém výzkumu na anglicko-finském materiálu nezaznamenali žádný vliv směru tlumočení na chybovost tlumočení u tlumočnicků nováčků. Yun-Hyang (2003) na korejsko-anglickém materiálu zjistil, že začínající tlumočníci při simultánním tlumočení dělali více významových chyb při tlumočení do jazyka A. Na druhou stranu více jazykových chyb při tlumočení do jazyka B na německo-anglickém materiálu pak zjistila Färber (2002). Tam se ukázalo, že v oblasti převodu významu si studenti při simultánním tlumočení vedli lépe při tlumočení do jazyka B (Gile, 2005).

I kdyby se translátologové shodli na jediném konečném stanovisku, **tlumočníci některých jazyků často jednoduše nemají na výběr.** Toto se týká hlavně tlumočnicků, kteří pracují například mezi angličtinou a svým mateřským jazykem, který nespadá mezi jazyky rozšířené na globální úrovni, jako například čeština, maďarština, litevština, nesčetné jazyky domorodých kmenů Ameriky, nebo třeba znakové jazyky neslyšících komunit po celém světě. „Tlumočník pro neslyšící tlumočí v obou směrech“ (Hynková Dingová, 2017). Právě z toho důvodu považuje Pokorn (2005) názor, že tlumočník by měl tlumočit jen do svého mateřského jazyka, za etnocentrický (Citováno v Pavlovič, 2007).

³Pro simultánní tlumočení do aktivního cizího jazyka (jazyka B) se obvykle používá francouzský termín „retour“. (Hynková Dingová, 2017; Malkovská, 2009; Seleskovitch, 1978)

⁴Mezi těmito mimojazykovými faktory Wang a Napier (2015) zmiňují například kapacitu pracovní paměti tlumočnicka, jeho zdravotní stav, motivaci a profesionalitu, nebo také přehled v tlumočeném tématu a rozdíly v kulturách, které se s danými jazyky pojí.

4.2. Směr tlumočení a znakové jazyky

Situace kolem tlumočení znakových jazyků a vlivu směru tlumočení na kvalitu výsledného produktu je značně specifická. Obzvláště pokud se jedná o tlumočení simultánní, při němž bychom se chtěli držet dlouho dominantního tvrzení, že kvalitního produktu můžeme dosáhnout pouze při tlumočení do jazyka A. A to z toho důvodu, že většina rodilých mluvčích znakových jazyků sestává z neslyšících jedinců⁵. Simultánní tlumočení do mateřského znakového jazyka neslyšícího tlumočnicka⁶ může probíhat bez problémů, pokud se jedná o tlumočení mezi dvěma znakovými jazyky, či znakovým jazykem a mezinárodním znakovým systémem. Takové situace mohou nastat například při mezinárodních konferencích, galavečerech apod. (Pešková, 2008). Pokud by měl neslyšící tlumočnick tlumočit z mluveného jazyka, například z češtiny do českého znakového jazyka, situace by byla komplikovanější. Buďto by mohl neslyšící tlumočnick tlumočit z přepisu mluveného slova do svého mateřského jazyka nebo odezírat ze rtů mluvčího nebo by museli být přítomni tlumočnicki dva – jeden by tlumočil pouze z mluveného jazyka do znakového a druhý pouze ze znakového jazyka do mluveného.

Každý z těchto modelů je použitelný, avšak má své nevýhody. Například **tlumočení z přepisu vyžaduje velmi dobrou znalost mluveného jazyka a schopnost rychle číst s porozuměním**, což pro některé neslyšící tlumočnicki může být překážkou (Strnadová, 2008). Překážkou může být i fakt, že ne ve všech situacích je možné zařídit přepis mluveného slova. Zároveň v psaném projevu není možné zachytit paralingvální prostředky mluveného projevu. Další zmíněnou možností je tlumočení s odezíráním. Tento způsob tlumočení vyžaduje dobré podmínky pro odezírání a klade velké nároky na schopnost neslyšícího tlumočnicka odezírat. **Odezírání samo o sobě je velmi kognitivně náročnou disciplínou**, ke které je nutná plná soustředěnost v kombinaci s určitými vrozenými vlohami. Ty má podle Strnadové pouze přibližně čtvrtina celkové populace (Strnadová, 2008). Poslední zmíněnou možností je přítomnost dvou tlumočnicků, z nichž každý tlumočí jen do svého mateřského jazyka. Toto řešení je problematické z hlediska logistiky, ale hlavně z hlediska financí, jak dokládá

⁵Další početnou skupinou rodilých mluvčích znakových jazyků jsou slyšící děti neslyšících rodičů, tzv. CODA. (Williamson, 2015)

⁶Pro více informací viz *Neslyšící tlumočnick v pracovním týmu*, Pešková 2008.

Hynková Dingová (2017).„Takový model je nejen nepraktický (na jednu situaci by bylo potřeba zajistit více tlumočnicků, což je při jejich nedostatku nereálné), ale také finančně nákladný (v současnosti je pokrytí finančních nároků na poskytnutí tlumočnické služby velký problém, pokud by se náklady ještě zvýšily, jednalo by se již o službu finančně nedostupnou).“

Samozřejmě **existují i slyšící rodilí mluvčí znakových jazyků, tzv. CODA⁷** (Children of Deaf Adults), kterým je věnována celá další kapitola. Většina z nich se ovšem v dospělosti nerozhodne pro dráhu profesionálního tlumočnicka a těch několik jedinců by s největší pravděpodobností nestihlo pokrýt celý tlumočnický trh zaměřený na tlumočení znakových jazyků. Tlumočení mezi mluvenými a znakovými jazyky tedy v dnešní době většinou nevyhnutelně dopadá na nerodilé mluvčí znakového jazyka, kteří získali kompetence v tomto jazyce díky studiu, na kurzech a dalším vzděláváním (Wang, Napier, 2015).

⁷Pro úplnost by bylo vhodné objasnit ještě pojem KODA, který bývá často s pojmem CODA zaměňován. "KODA (Kids Of Deaf Adults) je označení pro organizaci jedinců mladších 18 let, kteří mají neslyšící rodiče, kdežto její sesterská organizace CODA je sdružení určené pro slyšící potomky neslyšících rodičů, kteří hranice 18 let již dosáhli a dobrovolně se rozhodli stát se členy tohoto seskupení" (Horáková, 2008).

5. Coda tlumočníci

Ne vždy byla situace tlumočení pro neslyšící, a tedy i CODA tlumočnicků, taková jako dnes. Úplně jako první se objevovali (a po dlouhá léta byli jediní) v rolích tlumočnicků **rodiče neslyšících dětí, nedoslýchaví a ohluchlí lidé z komunity neslyšících, vzdělání neslyšící, učitelé a ředitelé tehdejších ústavů pro hluchoněmé, a právě slyšící děti neslyšících rodičů** (Pánek, 2014). Tlumočení pro neslyšící, tak jak jej známe dnes, se začalo formovat v období přelomu tisíciletí vznikem oboru Čeština v komunikaci neslyšících (1998), založením České komory tlumočnicků znakového jazyka (Komora, 2000), a např. spuštěním Certifikačního vzdělávacího programu pod Komorou (2004).

Tématu CODA tlumočnicků se u nás věnovali například Redlich (2008), Horáková (2008), Pánková (2013) a Vránek (2010), z nichž někteří jsou sami slyšícími potomky neslyšících rodičů.

Podle Redliche se z CODA dětí⁸ stávají malí tlumočníci nezdědka ve velmi raném věku. Ne však s úmyslem rodičů nebo slyšící strany jakkoli dítě poškodit. Obvykle tlumočení dětí vyplyne ze situace, kdy se neslyšící a slyšící strana potřebují na něčem domluvit a není k dispozici tlumočnick. Nejpravděpodobněji tento úděl padá na nejstarší dítě v rodině. Pokud je nejstarším dítětem dcera, je tato pravděpodobnost ještě vyšší (Redlich, 2008).

5.1. CODA jako dětské tlumočníci

CODA děti tlumočí svým rodičům mimo jiné **na úřadech, na poště, u lékaře, při poskytování právních služeb, v obchodech, ve školách, dále pak třeba telefonické rozhovory nebo televizní vysílání**. Tlumočení se tedy často týká velmi citlivých rodinných záležitostí a děti se v těchto situacích v roli prostředníka mohou cítit značně nekomfortně. Nezdědka dítě nerozumí situaci, ve které se ocitlo, což v něm také vyvolává nepříjemné pocity (Redlich, 2008). Pro ilustraci

⁸ Tlumočení dětí rodičům se týká například také rodin přistěhovalců, ve kterých se děti obvykle naučí jazyk nové země značně rychleji než jejich rodiče. (Williamson, 2015)

přikládám několik citací výpovědí CODA jedinců, které ve své práci shromáždil Vránek (2010)⁹.

„Nebavily mě tahanice po úřadech. Několikrát jsem musela tlumočit více lidem, přitom jsem počítala s tím, že budu tlumočit jen mámě.“

„Neměla jsem ráda rodinné oslavy, kdy jsem musela být po ruce kvůli překladu. No a samozřejmě tlumočení u televize, taky nebylo zrovna to nejlepší.“

„Bylo mi často nepříjemné neustále někam volat a něco tlumočit v raném věku.“

„Drtivá většina zážitků byla negativních. Např. když jsem byl s mým otcem u mého dětského lékaře a musel jsem být přítomen tomu, jak se hádali, vždy byla velmi napjatá atmosféra.“

„Musel jsem tlumočit i pro mne velmi nepříjemné situace, které jsem nechtěl.“

„Pamatuji si, že mě maminka vzbudila ve dvě ráno a musel jsem jít tlumočit na policii domácí násilí. Bránil jsem se, ale nakonec mi nic jiného nezbylo. V jiné situaci jsem musel tlumočit hádky mezi maminkou a mistrem v zaměstnání. V takových situacích jsem vždy pociťoval zodpovědnost, což způsobovalo obrovský stres.“

Tyto nepříjemné zážitky plynoucí z velké zodpovědnosti, vysokých nároků a očekávání některých rodičů mohou **negativně ovlivňovat zdravý vývoj osobnosti dítěte a jeho život celkově**, což ukazují následující citace z publikace od Redlicha.

„Měl jsem averzi řešit problémy, přivádělo mě to vždy do úzkých. Nikdy jsem to však rodičům neříkal, nedovolil bych si to. Oni stále potřebovali pomoc, vydal jsem se za ně, pro ně. Nedbal jsem o sebe, nechal jsem tomu volný průběh. Možná jsem kvůli tomu nezvládl manželství. Vazba na rodiče byla větší než vazba na rodinu.“

⁹Další zážitky CODA tlumočnicků z dětství můžeme najít také v publikaci *CODA – slyšící děti neslyšících rodičů* (Redlich, 2008).

„... V dětství jsem vše velmi prožívala a veškeré emoce přitahovala jako hromosvod. Teď si teprve uvědomuji, že hlavně zde došlo k narušení mého zdravého sebevědomí, které mi chybí při mé dnešní komunikaci se světem.“

“Byl jsem takový tichý a uzavřený. Potřeboval jsem se otevřít.“

„Můžu říct, že jsem o tom (o tlumočení svým rodičům apod.) dokázal mluvit, když mi bylo osmnáct nebo devatenáct, ne dřív. O svých pocitech, o tom, jaký to na mě zanechalo vliv.“

Redlich dále popisuje další důvody, proč není vhodné dítě využívat jako tlumočníka. Jde například o **psychickou, kognitivní, jazykovou a sociální nezralost dítěte**, nebo jeho **neschopnost být v dané situaci neutrálním prostředníkem**.

5.2. CODA jako profesionální tlumočníci

Nabízí se otázka, jak raná zkušenost s tlumočením rodičům ovlivní profesní život dospělých CODA jedinců, kteří se rozhodnou věnovat tlumočení jako profesi. Odpověď můžeme hledat například v diplomové práci od Vránka, která se zaměřuje na pohled samotných CODA tlumočnicků na tlumočení pro neslyšící. V té je uvedeno: „Čtyři informanti (24 %) jsou přesvědčeni, že negativní zkušenosti s tlumočením v dětství mají vliv na jejich současné tlumočení. Oproti tomu 76 % dotazovaných uvádí, že nepocítuje ze zážitků souvisejících s tlumočením v dětství žádný vliv. Otázkou ovšem zůstává, zda a do jaké míry si někteří informanti sami tento vliv neuvědomují“ (Vránek, 2010). Též v bakalářské práci Pánkové, jejímž hlavním výzkumným cílem bylo zjistit, zda neslyšící klienti vnímají nějaké rozdíly v projevu tlumočnicků ze slyšících a neslyšících rodin, můžeme případně hledat, o jaké konkrétní rozdíly se jedná. Dále se zajímala také o to, jaké tlumočnické respondenti jejího výzkumu pro své potřeby preferují (Pánková, 2013).

Respondenti výzkumu, který provedla Pánková, se často shodují na několika tvrzeních, a to, že CODA tlumočníci:

- mohou mít tendenci pomáhat, radit a vnášet své názory
- na sebe někdy přebírají zodpovědnost klienta
- často používají v tlumočení znaky z domova
- lépe znají kulturu a jazyk neslyšící komunity

S těmito tvrzeními se můžeme setkat také u Vránka a u Redlicha.

Velmi často respondenti také odpovídali, že rozdíly mezi tlumočníky ze slyšících a neslyšících rodin nevidí a že rodinné prostředí v tomto směru nehraje roli. Důraz byl přitom ze strany respondentů kladen na to, aby tlumočník **hlavně dobře ovládal jazyk a klient mu rozuměl**.

Myslím si, že je při čtení zde zmiňovaných prací důležité uvědomit si, že od doby, kdy vznikly, uplynula už značná doba, za kterou se situace tlumočení pro neslyšící mohla posunout. **Jistě by bylo na místě provést srovnávací výzkum, který by ukázal, jak je nahlíženo na tlumočení CODA tlumočnicků dnes.** Také z tohoto důvodu bylo mým původním cílem zahrnout CODA tlumočníky jako participanty výzkumu této práce. Na konci následující kapitoly se pokusím vysvětlit, proč k zahrnutí CODA tlumočnicků do výzkumu nakonec nedošlo.

5.3. Tlumočníci ČZJ a vzdělávání

Jak jsem již zmiňovala výše – od jedinců, kteří jsou rodilými mluvčími více mluvených jazyků, nelze očekávat, že budou mít automaticky také tlumočnické kompetence. Mohou je však získat cíleným vzděláváním v oblasti translatologie. Tato skutečnost velice pravděpodobně platí také u jedinců bimodálně bilingvních, tedy u slyšících dětí neslyšících rodičů, tedy CODA, kteří jsou kompetentní v mluveném a znakovém jazyce (v našem prostředí v češtině a českém znakovém jazyce), přičemž **každý slyšící potomek neslyšících rodičů si z domova nese jazykovou vybavenost na jiné úrovni**.

Vzhledem k dřívějšímu osvojení pracovních jazyků CODA tlumočníky by se dalo očekávat, že jejich tlumočení bude celkově hodnoceno jako kvalitnější. Zajímavé je, že ale například výsledky holandského výzkumu *Directionality effects in simultaneous language interpreting: the case of sign language interpreters in The Netherlands* mluví jinak. „*Překvapivě jsme zjistili, že stav sluchu rodičů*

tlumočníků má malý dopad na kvalitu tlumočených textů ve třech zkoumaných směrech tlumočení. Převody tlumočníků, kteří si osvojovali holandský znakový jazyk od narození, vykazovaly velmi podobné rysy v závislosti na směru tlumočení v porovnání s převody tlumočníků, kteří si holandský znakový jazyk začali osvojovat až později s tlumočnickým vzděláním.“ („Quite surprisingly, we found that the parental hearing status of the interpreters had little impact on the quality of interpreted narratives in the three interpreting directions. Thus, interpreters who acquired SLN from birth showed a very similar directionality effect in comparison to interpreters who had started to acquire SLN when they entered the interpreting training program“ (Van Dijk a kol., 2011). - z anglického originálu přeloženo autorkou). Wang a Napier došli k podobným závěrům. Podle jejich výzkumu CODA i neCODA tlumočníci vykazují podobné výsledky v celkovém převodu obsahu sdělení z výchozího jazyka do cílového jazyka, a to v obou směrech. Rodilí mluvčí australského znakového jazyka ovšem vykazovali lepší výsledky v tlumočení z angličtiny do australského znakového jazyka v kategoriích jako gramatičnost cílového textu, volba přílehlých znaků, přenos působení mluvčího na publikum a plynulost a prozodie projevu v cílovém jazyce. Při tlumočení z australského znakového jazyka do angličtiny byly výkony tlumočníků v těchto kategoriích opět vyrovnané (Wang, Napier, 2015).

Svou roli by podle mého názoru mohlo hrát právě **vzdělávání tlumočníků, které vyrovnává rozdíly mezi tlumočníky**, kteří měli nějaké kompetence ještě před zahájením cíleného tlumočnického vzdělávání a těmi, kteří tyto kompetence postrádali. Tuto teorii opírám o následující citaci: „*Všichni tlumočníci by měli po ukončení vzdělávacího programu být na stejné úrovni, nehledě na dovednosti, se kterými do vzdělávání přicházejí; nicméně nemůže být přehlížen fakt, že studenti z neslyšících rodin vstupují do vzdělávacích programů s jiným souborem dovedností a zkušeností než studenti z rodin slyšících. Jsou rodilými uživateli znakového jazyka a mají zkušenosti se zprostředkováním informací mezi dvěma jazyky z dětského věku.*“ („Outcomes of an interpreter education program should be the same regardless of the skills brought into the program; however, it cannot be overlooked that deaf-parented students enter such programs with a different skillset and experience than non-deaf parented students. They are native users of the signed language, heritage language learners of the signed language, and have

experience as child language brokers“ (Williamson, 2015). - z anglického originálu přeloženo autorkou)

K důležitosti vzdělávání CODA tlumočnicků Williamson dále uvádí: „*V literatuře se setkáme jen s nečetnými ukázkami toho, jak vnímají tlumočníky z neslyšících rodin klienti, tlumočníci a vzdělavatelé tlumočnicků. Těch málo příkladů ukazuje jak cenné přínosy tlumočnicků z neslyšících rodin tlumočnické profesi, tak potřebu jejich náležitého vzdělávání, jak uznávají sami praktikující tlumočníci, vzdělavatelé tlumočnicků a neslyšící klienti tlumočnických služeb.*“ („In a review of the literature, there are few examples of the deaf consumer, interpreters, or interpreter educators being asked their perceptions on deaf-parented interpreters but the results are notable. These findings speak to both the value a deaf-parented interpreter brings to the profession and the need for appropriate training for deaf-parented interpreters as recognized by interpreter practitioners, interpreter educators, and deaf consumers of interpreting services“ (Williamson, 2015). - z anglického originálu přeloženo autorkou)

V bakalářské práci Pánkové se často můžeme setkat s přáním neslyšících uživatelů tlumočení, aby si nemuseli tlumočnický vybírat. **Aby všichni tlumočníci, se kterými se klienti setkají, byli již „hotoví, kvalitní tlumočníci“** (Pánková, 2013). Blíže ke splnění tohoto přání bychom se mohli dostat právě například systematickým jednotným vzděláváním tlumočnicků pro neslyšící. To však u nás stále chybí.

Jednou z mých ambicí bylo zahrnout do vzorku participantů i CODA tlumočnický, jelikož v originálním holandském výzkumu tvořili početnou skupinu, a protože mezi tlumočnický znakových jazyků není CODA jedinců málo. Dalším důvodem pro snahu zahrnout i CODA tlumočnický je fakt, že se jedná o rodilé mluvčí znakových jazyků a porovnání jejich výkonů s výkony tlumočnicků, kteří si znakový jazyk osvojili až později v životě, by určitě stálo za prozkoumání i v naší práci. Aby ovšem výsledky porovnávání výkonů těchto dvou skupin byly relevantní, bylo by potřeba zajistit široký vzorek participantů, což není v možnostech bakalářské práce.

Pro potřeby našeho výzkumu byli tedy osloveni také CODA tlumočníci. Bohužel nikdo z nich se výzkumu nakonec nezúčastnil. Problémům spojeným s hledáním participantů pro výzkum se blíže věnuji v kapitole *Složení participantů výzkumů*.

6. Průběh výzkumů

Metodologie výzkumu této bakalářské práce byla převzata z holandského výzkumu *Directionality effects in simultaneous language interpreting: the case of sign language interpreters in The Netherlands* (Van Dijk a kol., 2011). Vzhledem k mým možnostem však nebylo reálné uskutečnit výzkum v českém prostředí ve stejné šíři jako výzkum původní. Metodologie tedy byla modifikována tak, aby bylo možné výzkum uskutečnit i v našich podmínkách.

Holandský výzkum probíhal na třech kódech, a to na mluvené holandštině (HJ), znakované holandštině (SSD) a holandském znakovém jazyce (SLN). Použity byly dva způsoby hodnocení. 1. věcné hodnocení přesnosti tlumočení a 2. subjektivní hodnocení. K oběma typům hodnocení se ještě blíže vyjádříme později.

Výzkum mé bakalářské práce pracoval s tlumočením mezi dvěma kódy. A to mezi **mluvenou češtinou (ČJ) a českým znakovým jazykem (ČZJ)**. Stejně jako v holandském výzkumu jsem použila dva způsoby hodnocení – věcné hodnocení přesnosti tlumočení a subjektivní hodnocení.

V dalších kapitolách přiblížím průběh a výsledky originálního výzkumu tak, jak mi dovolí dostupné informace, a paralelně k němu představím také průběh a výsledky výzkumu této bakalářské práce.

Jak je již zmíněno v úvodu práce, cílem výzkumné části je zodpovědět na dvě základní otázky, které zní:

- 1. Budou se výsledky obou výzkumů v jednotlivých typech hodnocení shodovat (případně do jaké míry), nebo se při porovnávání vyskytnou zásadní rozdíly?**
- 2. Budou slyšící a neslyšící hodnotit v subjektivní části hodnocení stejně, nebo se jejich hodnocení bude rozcházet? (Očekávám, že v hodnocení slyšících a neslyšících se budou v některých oblastech objevovat rozdíly zásadnějšího charakteru vzhledem k jiným životním zkušenostem a jiným zkušenostem s tlumočením.)**

6.1. Složení participantů výzkumu

Celkem se holandského výzkumu zúčastnilo **25 participantek a participantů**, z nichž všichni byli **certifikovanými tlumočníky**. Konkrétně se jednalo o 20 žen a 5 mužů, přičemž všichni participanti mužského pohlaví mají neslyšící rodiče, jedná se tedy o CODA tlumočníky. Z celkového vzorku 25 participantů je **10 CODA tlumočníků**. Většina participantů **pracovala v oblasti tlumočení přes 10 let**. 11 participantů používalo znakový jazyk i v **domácím prostředí**. Průměrný věk participantů byl **41,9 roku** a průměrný počet hodin odpracovaných za týden činil **22,6 hodiny**. Bohužel nemáme bližší informace o dosaženém vzdělání participujících tlumočníků. Detailní složení vzorku participantů zachycuje tabulka *Složení participantů holandského výzkumu* níže.

Pro náš výzkum bylo **osloveno 19 tlumočnic a tlumočníků**. Pouze **4 tlumočnice se však nakonec do výzkumu zapojily**. Mnohé oslovené tlumočnice a tlumočníci odmítli účast na výzkumu proto, že by se necítili komfortně v situaci, kdy neznámí hodnotitelé analyzují a hodnotí jejich výkony zaznamenané na audiovizuální nahrávky, případně by jim vadilo i samotné tlumočení na kameru. Určitou omezující roli zde mohlo sehrát i aktuální problematické prostředí ovlivněné koronavirovou pandemií. Některé tlumočnice a tlumočníci mohli považovat účast ve výzkumu za zbytečně riskantní, co se šíření viru týče. Další otázkou ovlivňující ochotu účasti ve výzkumu může být i dobrovolnost zapojení do výzkumu. Tedy investice vlastního času potenciálních participantů do výzkumu bez finančního ohodnocení, které bohužel není v možnostech tohoto výzkumu. Například respondenti výzkumů k aktuálním otázkám prováděných firmou MEDIAN jsou dle mé informace finančně odměňováni, což může zvyšovat motivaci k participaci. V neposlední řadě zde mohl sehrát roli i prostý nedostatek času, tedy velká vytíženost tlumočníků.

Participantky pracují jako tlumočnice v rozmezí **6-11 let**. V domácím prostředí český znakový jazyk nepoužívají a žádná z tlumočnic nemá neslyšící rodiče. V našem zkoumaném vzorku tedy nemáme **žádného CODA tlumočníka**. Průměrný věk participantek byl v době výzkumu **31.5 roku** a průměrně pracovaly **15,75 hodiny** týdně. Tři participantky dosáhly nejvyššího magisterského vzdělání, jedna participantka vzdělání bakalářského. Tlumočnické vzdělání získala

participantka A na bakalářském oboru Čeština v komunikaci neslyšících (ČNES) a v rámci tlumočnických kurzů. Participantka B absolvovala taktéž bakalářský obor ČNES a zároveň obor Tlumočnictví českého znakového jazyka na VOŠ, SŠ, ZŠ a MŠ Hradec Králové. Participantka C je absolventkou magisterského oboru ČNES a participantka D získala tlumočnické vzdělání v rámci Certifikačního vzdělávacího programu (CVP), který byl systematickým vzdělávacím programem pro tlumočníky realizovaným Českou komorou tlumočnicků znakového jazyka. Složení participantek zachycuje tabulka *Složení participantek českého výzkumu*.

Stav sluchu rodičů	Pohlaví	Celkem	Průměrný věk v letech	Průměrný počet hodin odpracovaných za týden
Neslyšící	5 mužů 5 žen	10	49.8 (36-65)	21.9 (2-40)
Slyšící	0 mužů 15 žen	15	36.7 (29-53)	22.9 (6-36)
Dohromady	5 mužů 20 žen	25	41.9 (29-65)	22.6 (2-40)

Tabulka č. 1: Složení participantů holandského výzkumu

Stav sluchu rodičů	Pohlaví	Celkem	Průměrný věk v letech	Průměrný počet hodin odpracovaných za týden
Slyšící	ženy	4	31.5 (29-34)	15.75 (8-30)

Tabulka č. 2: Složení participantek českého výzkumu

Jak tabulky ukazují, participantky našeho výzkumu jsou průměrně výrazně **mladší** než participanté výzkumu holandského. Konkrétně o **10,4 roku**. Zároveň se jejich věk pohybuje ve výrazně menším rozpětí než věk tlumočnicků z Holandska.

Také počet hodin průměrně odpracovaných za týden je u tlumočnic našeho výzkumu nižší než u tlumočnicků výzkumu holandského, a to o téměř 7 hodin.

Zajisté by bylo zajímavé porovnat výsledky mladších a starších tlumočnicků. Bohužel k tomuto porovnání nemám z originálního výzkumu potřebná data.

6.2. Zdrojové texty výzkumů

V rámci holandského výzkumu bylo devět rodilých znakujičích požádáno o vyprávění jednoho až dvou příběhů na téma jako **koničky, práce, přání**

a vlastní zážitky. 12 příběhů nakonec bylo natočeno na VHS. 6 příběhů bylo přeloženo do holandštiny a poté nahráno jako zvuková stopa šesti různými osobami, které byly požádány, aby příběhy namluvily co možná nejpřirozeněji. (Konkrétní témata a délka textů bohužel v práci nejsou uvedena. K nahlédnutí je však přiložen přepis jednoho textu o slyšícím příteli mluvčího, ve kterém je zmíněno, že bude mluvčí hovořit „*pouze sedm minut*“.) Poté byl vybrán, přeložen a nahrán ještě jeden příběh, který sloužil jako ukázkový materiál. V přeložených textech bylo vždy vyznačeno 20 fragmentů, na nichž byla následně sledována věcná správnost tlumočení. Tedy zda vybrané fragmenty tlumočníci zachytí a přetlumočí, nebo nikoli. Toto měřítko je možné využít i k zachycení toho, kolik informací je průměrně v překladu ztraceno, což samozřejmě není vždy chyba. Může se jednat také o cílenou strategii tlumočníka. O hodnocení věcné správnosti tlumočení bude pojednávat kapitola *Průběh holandského výzkumu a Výsledky holandského výzkumu*.

Pro náš výzkum jsem se rozhodla získat texty na **celospolečensky aktuální témata**, u kterých jsem očekávala, že nebudou pro nikoho neznámá nebo příliš složitá. První téma jsem nazvala ***Jak koronavirová pandemie ovlivnila můj pracovní život***, druhé ***Klimatické změny***. Následně jsem se spojila se dvěma neslyšícími rodilými mluvčími českého znakového jazyka (muž, 39 let, lingvista a lektor ČZJ a žena, 26 let, účetní, která se aktivně věnuje práci s neslyšící mládeží) a se dvěma slyšícími rodilými mluvčími češtiny (muž, 23 let, orchestrální hráč na trombon, žena, 49 let, pracuje v oblasti pobytových služeb). Setkání proběhla online přes platformu WhatsApp s výjimkou setkání s rodilou mluvčí češtiny, které proběhlo osobně. Následující tabulka shrnuje informace o mluvčích a o tom, k jakému tématu se vyjadřovali.

Téma	Mluvčí
Jak koronavirová pandemie ovlivnila můj pracovní život	- žena, slyšící, 49 let, pracuje v oblasti pobytových služeb - muž, neslyšící, 39 let, lingvista, lektor ČZJ
Klimatické změny	- žena, neslyšící, 26 let, účetní, aktivní v práci s neslyšící mládeží - muž, slyšící, 23 let, trombonista, orchestrální hráč

Tabulka č. 3: Přehled témat a autorů zdrojových textů

Mluvčí byli informováni, jakého výzkumu se účastní a k čemu budou získané promluvy použity. Následně bylo mluvčím sděleno téma, ke kterému se budou vyjadřovat, a **limit 3-5 minut**, který by neměl být překročen. Byli také vybídnuti, aby se pokusili do svého příběhu zakomponovat **vlastní jména a číslovky** z důvodu následného hodnocení věcné správnosti tlumočených textů, ke kterému je nutné mít ve výchozích textech tyto informace zastoupené. Naším cílem bylo získat co nejpřirozenější promluvy na výše zmíněná témata. Proto bylo mluvčím poskytnuto jen pět minut na přípravu příběhu. K jednomu tématu se vždy vyjadřoval jeden slyšící a jeden neslyšící mluvčí. Protože vybrané mluvčí znám osobně, snažila jsem se jim přiřadit téma, o kterém vím, že je jim z nějakého důvodu blízké. Tato strategie byla použita také z důvodu zajištění přirozenosti a plynulosti získávaných textů. Po pětiminutové přípravě již následovalo samotné nahrávání promluv na audiovizuální záznam.

Záznamy textů v českém jazyce byly **otitulkovány** z důvodu jejich zpřístupnění neslyšícím hodnotitelkám.

Všechny nahrané texty byly přeloženy profesionálními překladatelkami – slyšící a neslyšící, čímž byly vytvořeny vzorové překlady zdrojových textů, o které jsme se mohli opřít při věcném hodnocení tlumočených textů, kterému se budeme blíže věnovat v dalších kapitolách.

6.3. Průběh holandského výzkumu

Byly vytvořeny **tři skupiny tlumočnicků a tři sady příběhů**. Každý tlumočnick pak v každém směru tlumočil dva příběhy. Jako první tlumočili všichni ze SLN do holandštiny, poté z holandštiny do SLN, a nakonec z holandštiny do SSD. Tlumočení bylo zaznamenáno.

Tlumočené příběhy byly posuzovány **pěti certifikovanými tlumočníky**, kteří se sami neúčastnili výzkumu. Nejprve porota hodnotila subjektivně kvalitu tlumočených textů v porovnání s výchozími narativy. Své hodnocení zaznamenávali na škále od jedné do sedmi.

Poté byla hodnocena věcná přesnost tlumočených textů pomocí 20 předem vybraných fragmentů, o nichž jsme již hovořili v kapitole o zdrojových textech. Pokud byl fragment přetlumočen celý správně, byl ohodnocen dvěma body.

Pokud jen jeho část, jedním bodem, a pokud byl převeden špatně, nebo vůbec, zůstal bez bodu. Body byly nakonec sečteny a převedeny na procenta. Úspěšnost ve věcném hodnocení je tedy ve výsledcích uvedena procentuálně. Všech 27 příběhů bylo následně ještě hodnoceno třemi dalšími tlumočníky a jejich výsledky byly pro kontrolu porovnávány s výsledky od předchozích pěti hodnotitelů. U subjektivního hodnocení byla shodnost výsledků od těchto dvou skupin hodnocena jako *dostatečná (sufficient)*, u hodnocení přesnosti jako *dobrá (good)*.

6.4. Průběh českého výzkumu

V následujících podkapitolách se pokusím nastínit, jak probíhala výzkumná část této bakalářské práce. Tedy jakým způsobem byl získán materiál k hodnocení, a jakým způsobem byl poté analyzován a hodnocen.

6.4.1. Tlumočení zdrojových textů

Výzkum probíhal z důvodu zajištění rovných podmínek všem participantkám v jednotném prostředí, a to v **tlumočnické laboratoři** na půdě Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Schůzky s participantkami proběhly v druhé polovině června 2021 a všechny se pohybovaly v časovém rozmezí **60-90 minut**. Před samotnými setkáními tlumočnice věděly, že budou simultánně tlumočit dva texty rodilých neslyšících mluvčích z ČZJ do češtiny a dva texty rodilých slyšících mluvčích v opačném směru, a že délka textů se pohybuje v rozmezí 3-5 minut. Měly také základní informace o tématu výzkumu, kterého se budou účastnit, a o původním holandském výzkumu.

Participantky byly na schůzce nejdříve podrobněji seznámeny s holandským výzkumem, ze kterého naše práce vychází, a s výzkumnými otázkami, na které se pokusíme v našem výzkumu odpovědět. Poté bylo participantkám prozrazeno první téma, a to *Jak koronavirová pandemie ovlivnila můj pracovní život*. Participantky byly dále obeznámeny s pořadím tlumočení - nejdříve z češtiny do ČZJ, poté v opačném směru. Předem bylo také sděleno, jaké mluvčí mohou tlumočnice očekávat - pohlaví, věk a oblast, ve které se mluvčí pracovně pohybují. Následovalo **10 minut na přípravu**, během níž měly tlumočnice k dispozici internetový vyhledávač. Poté jsme přešli k samotnému tlumočení.

Stejný průběh měl i převod textů na druhé téma (*Klimatické změny*). Úkolem participantek bylo simultánně **přetlumočit všechny texty napoprvé**. Opakování a zastavování záznamů nebylo možné. Všechny tlumočené projevy byly zaznamenány na **audiovizuální nahrávku**.

Tlumočení ze záznamu s sebou samozřejmě nese jisté odlišnosti od tlumočení naživo. Kvalita zvuku z nahrávky je oproti živé promluvě snižena a objevuje se lehký šum, který ztěžuje především percepci slov, jejichž význam nelze odhadnout z celkového kontextu promluvy, jako jsou například nepříliš známá vlastní jména. Dalším ztížením podmínek pro participantky může být zachycení, v prostoru fungujícího, českého znakového jazyka na 2D obrazovce.

Na výkon participantek může mít vliv také prostředí tlumočnické laboratoře, tlumočení na kameru, vědomí, že výkony jsou zaznamenávány a budou podrobeny hodnocení, nemožnost doptat se mluvčího na bližší informace nebo si projev na okamžik pozastavit či si některé informace ujasnit. Potenciálně stresující, a tedy ovlivňující výkon tlumočnic, mohou být do jisté míry i vágně zadaná témata.

6.4.2. Vyhodnocování získaného materiálu

Celkem bylo získáno **16 videonahrávek s tlumočenými texty**. Všechny byly podrobeny hodnocení věcné přesnosti převodu a subjektivnímu hodnocení. Oba typy hodnocení probíhaly během července 2021.

K hodnocení věcné přesnosti převodů bylo využito **20 předem vyznačených fragmentů**, o kterých jsem se již zmiňovala v předchozích kapitolách. Při hodnocení jsme zkoumali, zda jednotlivé fragmenty byly v převodech zachyceny. Pokud byl fragment převeden celý, hodnotili jsme jej **dvěma body**, pokud byla převedena jen jeho část, **jedním bodem**, a v případě, že byl převeden chybně, nebo vůbec, udělili jsme **nula bodů**. Tento typ hodnocení jsem prováděla s oporou o vzorové překlady, o kterých jsem se již dříve zmiňovala v kapitole *Zdrojové texty výzkumů*. Mnou vypracované hodnocení poté prošlo ještě **kontrolním hodnocením** zkušené tlumočnice, která se tlumočení profesně věnuje 9 let a v době výzkumu tlumočila zhruba 40 hodin týdně. Fragmenty, s jejichž hodnocením druhá hodnotitelka nesouhlasila, prošly ještě jednou důkladným

přehodnocením. Konkrétně se jednalo například o tento fragment v textu tlumočeném z ČZJ do češtiny na téma *Jak koronavirová pandemie ovlivnila můj pracovní život* (český text fragmentu je použit ze vzorového překladu od profesionálních překladatelek):

„K neslyšícím občanům se ale oproti slyšícím, kteří mohou poslouchat rozhlasové vysílání nebo si přečíst informace na různých místech, dostane jen malá část zpráv.“

Participantka B ve svém projevu použila větu:

„Slyší si to mohou někde poslechnout, mohou si to přečíst, ale my neslyšící takové možnosti nemáme.“

Já jsem tento převod hodnotila původně jedním bodem, protože B nepřevodla do češtiny doslovně jasně artikulovaný znak RÁDIO, který se ve výpovědi objevil. Druhá tlumočnice s tímto hodnocením nesouhlasila a udělila B dva body s touto argumentací:

„Určitě 2. Ano, chybí slovo RÁDIO, ale významově je to přeloženo celé dobře! Slyší si to mohou poslechnout nebo přečíst. Slovem poslechnout je myšleno rádio. A za mě je to OK. Tlumočnick nemusí použít stejná slova.“

Vzhledem k tomu, že se ve věcném hodnocení zabýváme pouze **převodem obsahu**, a ne formou a suprasegmentálními prostředky, byl převod B nakonec ohodnocen 2 body.

Za každý přetlumočený text mohla každá tlumočnice získat **maximálně 40 bodů**. Získané počty bodů byly nakonec **převezeny na hodnocení procentuální**, se kterým se také můžeme setkat v tabulkách v kapitolách, které se věnují vyhodnocení výzkumu.

Na subjektivním hodnocení se podílelo celkem 6 hodnotitelek - 3 slyšící a 3 neslyšící. Všechny slyšící hodnotitelky jsou **aktivní tlumočnice** mezi češtinou a ČZJ, jejichž mateřským jazykem je čeština, žádná z hodnotitelek **není CODA**. Neslyšící hodnotitelky jsou **rodilé mluvčí ČZJ** a zároveň **ovládají češtinu** na velmi vysoké úrovni. Toto tvrzení opírám o fakt, že všechny tři neslyšící

hodnotitelky vystudovaly vysokou školu, na které skládaly zkoušky převážně v češtině. Toto složení jsem zvolila proto, aby bylo možné odpovědět na druhou výzkumnou otázku, a to, zda budou slyšící a neslyšící hodnotitelky hodnotit podobně, či se budou v nějakých aspektech hodnocení zásadně lišit. Všechny videonahrávky v českém jazyce byly **opatřeny titulky** pro zpřístupnění neslyšícím subjektivním hodnotitelům. Jsem si samozřejmě vědoma, že otitulkovaný text v mluvené češtině nemůže zprostředkovat vyskytující se paralingvální prostředky. Tento aspekt tlumočených projevů tedy bohužel neslyšící hodnotit v plné míře nemohou.

V subjektivní části hodnocení jsem se odchýlila od původního výzkumu tím, že jsem hodnotitelky vybídla také k okomentování jejich rozhodnutí formou textu v češtině. V holandském výzkumu hodnotili subjektivní hodnotitelé pouze na škále od 1 do 7. Slovní hodnocení nebylo součástí výzkumu. Rozhodnutí zahrnout i tuto formu hodnocení jsem učinila proto, abych zjistila, **zda slyšící a neslyšící hodnotitelky používají při hodnocení podobná, nebo jiná kritéria**, a zda se s v rámci jednotlivých skupin (slyšící, neslyšící) tato kritéria shodují, či nikoliv.

Hodnotitelkám bylo zasláno zadání formou Google dokumentu (s odkazy na překlady do ČZJ) s informacemi o výzkumných otázkách, průběhu výzkumu a způsobu, jakým byly získány nahrávky tlumočení. Níže, pro jasnou představu o cíli práce subjektivních hodnotitelek, přikládám citaci ze zadání.

„Žádám Vás o porovnání tlumočených textů s těmi originálními a následně o Vaše subjektivní hodnocení. Otázka zní: Jak dobrý je podle Vás tlumočený text v porovnání s originálním textem? To prosím zaznamenejte na škále od 1 do 7. 1 = nejhorší, 7 = nejlepší. Ke každému videu můžete uvést také to, co Vás k Vašemu hodnocení vedlo. Hodnocení mi prosím pošlete ve formě Google dokumentu, případně jako dokument ve Wordu, nejlépe do 21. července.“

Kromě jedné zaslaly všechny hodnotitelky vedle škálového hodnocení také obsáhlejší slovní hodnocení tlumočených textů. Některé hodnotitelky si nepřály, abych jejich slovní hodnocení v přesném znění přiložila jako přílohu práce (např. kvůli stylistickým nedostatkům). Proto budou v kapitole *Rozbory subjektivního slovního hodnocení k jednotlivým převodům* texty parafrázovány, nebo budou

použity jen jednotlivé úseky z textu, a originální texty od hodnotitelek nebudou zahrnuty do přílohy práce.

7. Shrnutí výsledků holandského výzkumu

V následující tabulce je v procentech uvedena průměrná věcná přesnost tlumočených textů v jednotlivých směrech a průměrný počet bodů udělený při subjektivním hodnocení převodů, také v jednotlivých směrech.

SMĚR TLUMOČENÍ	PRŮMĚRNÉ VĚCNÉ HODNOCENÍ V PROCENTECH	PRŮMĚRNÉ BODOVÉ HODNOCENÍ
HJ → SSD	91,65	5,00
HJ → SLN	87,55	5,22
SLN → HJ	49,49	3,76

Tabulka č. 4: Výsledky hodnocení holandského výzkumu

Podle výsledků zachycených v tabulce výše můžeme dojít k závěru, že **tlumočení z holandského znakového jazyka do mluvené holandštiny bylo v obou typech hodnocení považováno za nejméně úspěšné**. Pokládáme si otázku, zda výsledky našeho výzkumu budou podobné, nebo se budou zásadně lišit. Tlumočení z mluvené holandštiny do znakové holandštiny v rámci této práce ponechávám stranou, protože pro srovnání s mým výzkumem není relevantní.

8. Analýza českého výzkumu

V následujících kapitolách se pokusíme zprostředkovat pohled na výsledky obou typů hodnocení. **Úspěšnost ve věcném hodnocení je vyjádřena v procentech a při hromadném hodnocení zprůměrována. Výsledky subjektivního hodnocení na škále od 1 do 7 jsou v hromadném hodnocení také zprůměrovány a všechna čísla jsou zaokrouhlena na dvě desetinná místa.** Slovní subjektivní hodnocení je rozpracováno (a následně shrnuto a případně okomentováno) zvlášť pro každý jeden převod.

8.1. Celkové hodnocení v číslech

V této kapitole se pokusím shrnout výsledky věcného hodnocení a subjektivního hodnocení na škále od 1 do 7.

Následující tabulka shrnuje hodnocení každého jednoho převodu jednotlivých participantek. Například A1, B1, C1 a D1 tedy označují převod téhož textu (TEXT 1) od participantky A, B, C a D. V tabulce je zachyceno hodnocení slyšících (H1S, H2S, H3S) a neslyšících (H4N, H5N, H6N) hodnotitelek. Pod zkratkou SC se nachází hromadné hodnocení slyšících – tedy průměr všech bodů od slyšících hodnotitelek. Pod zkratkou NC je hromadné hodnocení hodnotitelek neslyšících. V předposledním sloupci se nachází celkový bodový průměr pro každý překlad. Poslední sloupec zachycuje věcné hodnocení jednotlivých tlumočených textů v procentech. Jak jsem k těmto číslům došla, uvádím v kapitole *Vyhodnocování získaného materiálu*. Všechny průměry jsou zaokrouhleny na dvě desetinná místa.

PARTICIPANTKA + TEXT	H1S	H2S	H3S	SC	H4N	H5N	H6N	NC	CELKEM	VĚCNÉ HODNOCENÍ
A1 do čzj	7	6	6	6,33	5	6	6	5,67	6,00	92,50 %
A2 do čj	6	4	6	5,33	3	6	6	5,00	5,16	67,50 %
A3 do čzj	7	4	6	5,67	3	5	5	4,33	5,00	92,50 %
A4 do čj	6	4	5	5,00	3	6	4,5	4,50	4,75	47,50 %
B1 do čzj	5	6	5	5,33	5	3	6	4,67	5,00	72,50 %
B2 do čj	5	6	5	5,33	2	6	3,5	3,83	4,58	57,50 %
B3 do čzj	3	5	5	4,33	3	4	5	4,00	4,17	77,50 %
B4 do čj	5	3	4	4,00	4	6	4	4,67	4,33	62,50 %
C1 do čzj	5	3	3	3,67	5	3	3	3,67	3,67	40,00 %
C2 do čj	3	3	2	2,67	2	5	1,5	2,83	2,75	47,50 %
C3 do čzj	4	3	5	4,00	5	4	2	3,67	3,83	47,50 %
C4 do čj	5	3	5	4,33	3	5	2	3,33	3,83	35,00 %
D1 do čzj	7	7	6	6,67	5	4,5	6	5,17	5,92	92,50 %
D2 do čj	6	6	6	6,00	6	7	5	6,00	6,00	85,00 %
D3 do čzj	6,5	6	6	6,17	6	5	6	5,67	5,92	80,00 %
D4 do čj	6	5	6	5,67	5	7	4	5,33	5,50	65,00 %

Tabulka č. 5: Přehled veškerého číselného hodnocení českého výzkumu

V tabulce níže je zachycen bodový průměr hodnocení všech překladů jednoho textu (např. TEXT 1 = překlad od tlumočnic A, B, C, D dohromady) a procentuální průměr věcného hodnocení. Opět zaokrouhleno na dvě desetinná místa. Ve všech případech je průměrné hodnocení slyšících hodnotitelek vyšší o 0,29 až 0,71 bodu než hodnocení neslyšících. Je tedy možné říci, že neslyšící hodnotí přísněji než slyšící, na což má podle mého názoru vliv to, že slyšící hodnotitelky samy pracují jako tlumočnice, což se promítá i do jejich přístupu k samotnému hodnocení. Podvědomě se více vžijí do role participantek, a proto mohou hodnotit shovívavěji.

Celkové průměrné bodové hodnocení jednotlivých textů je relativně vyrovnané, mezi nejnižším a nejvyšším hodnocením je rozdíl pouze 0,54 bodu. Nelze tedy

řící, že by tlumočení v jednom ze směrů bylo subjektivními hodnotitelkami hodnoceno jako výrazně více, či méně kvalitní.

TEXT	SLYŠÍCÍ	ŠKÁLA	NESLYŠÍCÍ	ŠKÁLA	CELKEM	VĚCNÉ HODNOCENÍ
1 do čzj	5,50	3-7	4,79	3-6	5,14	74,38 %
2 do čj	4,83	2-6	4,42	1,5-7	4,63	64,38 %
3 do čzj	5,04	3-7	4,42	2-6	4,73	74,38 %
4 do čj	4,75	3-6	4,46	2-7	4,60	52,50 %

Tabulka č. 6: Přehled průměrného číselného hodnocení jednotlivých textů

V nejobecnější tabulce níže je zachyceno bodové hodnocení tlumočení z češtiny do ČZJ a z ČZJ do češtiny celkově. Tedy první řádek obsahuje souhrn hodnocení tlumočení textu 1 a 3 a druhý řádek souhrn hodnocení tlumočení textu 2 a 4. Poslední sloupec ukazuje procentuální průměr věcného hodnocení. Opět zaokrouhleno na dvě desetinná místa.

Všechny dosud zmíněné tabulky ukazují, že tlumočení do českého znakového jazyka je v kontextu věcného hodnocení převodu faktů hodnoceno výrazně lépe než tlumočení do mluvené češtiny. To samé ale nelze tvrdit o subjektivním bodovém hodnocení. Pro pochopení tohoto výsledku nám poslouží subjektivní slovní hodnocení v kapitole věnované jeho rozboru.

SMĚR	SLYŠÍCÍ	NESLYŠÍCÍ	CELKEM	VĚCNÉ HODNOCENÍ
ČJ → ČZJ	5, 27	4,60	4,94	74,38 %
ČZJ → ČJ	4, 79	4,44	4,61	58,44 %

Tabulka č. 7: Přehled průměrného číselného hodnocení v jednotlivých směrech

Následující tabulka ukazuje porovnání výsledků jednotlivých směrů tlumočení v obou jazykových kombinacích.

SMĚR	PRŮMĚRNÉ VĚCNÉ HODNOCENÍ V PROCENTECH	PRŮMĚRNÉ BODOVÉ HODNOCENÍ
HJ → SLN	87,55 %	5,22
ČJ → ČZJ	74,38 %	4,94
SLN → HJ	49,49 %	3,76
ČZJ → ČJ	58,44 %	4,61

Tabulka č. 8: Porovnání průměrného číselného hodnocení holandského a českého výzkumu v jednotlivých směrech

První výzkumnou otázkou této bakalářské práce je, zda se výsledky výzkumů budou shodovat, případně do jaké míry. V otázce věcného hodnocení můžeme říci, že v obou jazykových kombinacích ve směru tlumočení z mluveného jazyka do znakového jazyka bylo zachováno více informací než při tlumočení z jazyka znakového do mluveného. Výsledky obou výzkumů se tedy spíše shodují. Avšak průměrné procentuální výsledky věcného hodnocení v našem výzkumu jsou vyrovnanější než výsledky výzkumu holandského. Předpokládáme, že tento výsledný stav je do vysoké míry ovlivněn velmi úzkým vzorkem participantek v porovnání k originálnímu výzkumu (4:25). Hodnocení jednotlivých převodů v našem výzkumu má tedy mnohem vyšší váhu v celkovém průměrném hodnocení a nízké (či vysoké) hodnocení jednoho konkrétního převodu má větší schopnost snížit (či zvýšit) celkové průměrné hodnocení v daném směru. V našem případě si můžeme povšimnout výrazně odlišných hodnot v hodnocení participantky C.

V otázce bodového hodnocení se výsledky obou výzkumů neshodují. Zatímco z holandského výzkumu vychází jednoznačně lépe tlumočení z holandštiny do holandského znakového jazyka (3,76 do HJ : 5,22 do SLN), v mém výzkumu jsou celkové výsledky subjektivního hodnocení velmi vyrovnané (4,61 do ČJ : 4,94 do ČZJ). I tento stav hodnocení podle mě může být výsledkem úzkého vzorku participantek a výrazně nižšího (v porovnání s průměrem bez C) bodování výkonů participantky C.

Pokud se na výsledky hodnocení podíváme v kontextu statistické hodnoty rozptylu, další důležité hodnoty při vyhodnocování výzkumu, můžeme si všimnout velmi významného rozptylu souboru hodnot hodnocení participantek A,

B, C a D. Když zhlédneme uvedená data, je zřejmé, že tento vysoký rozptyl způsobuje výrazná odchylka u hodnocení participantky C. Blíže se na problematiku širokého rozptylu v získaném souboru podíváme v následující kapitole.

8.2. Hodnocení převodu jednotlivých textů v číslech

V této kapitole se budu věnovat **podrobnému procentuálnímu a bodovému hodnocení převodů** textu 1 až 4 participantek A, B, C a D. Každá podkapitola bude věnována jednomu textu. Co vedlo subjektivní hodnotitelky k jejich hodnocení je možné vyčíst v rozboru slovního subjektivního hodnocení jednotlivých hodnotitelek, kterému se podrobně věnuji v samostatné kapitole 9.

8.2.1. Text 1 v číslech

Jednalo se o tlumočení z češtiny do českého znakového jazyka na téma Jak covidová situace ovlivnila můj pracovní život. **Věcná správnost byla průměrně 74,38 %**. Konkrétní procentuální výsledky nalezneme v tabulce níže (zaokrouhleno na 2 desetinná místa).

Participantka A	92,50 %
Participantka B	72,05 %
Participantka C	40,00 %
Participantka D	92,50 %

Tabulka č. 9: Procentuální úspěšnost převodu textu 1

Jak jsme již zmiňovali výše, při vyhodnocování jakéhokoliv souboru je důležitou statistickou hodnotou nejen průměr, ale také **rozptyl** tohoto souboru – nejčastěji měřený směrodatnou odchylkou (odmocnina rozptylu) a variačním koeficientem (poměr směrodatné odchylky k průměru). V případě zahrnutí všech čtyř participantek je rozptyl souboru velmi významný, jak znázorňuje následující tabulka.

Průměr	74,38 %
Směrodatná odchylka	21,46 %
Variační koeficient	28,85 %

Tabulka č. 10: Rozptyl hodnocení textu 1

Kdybychom zúžili soubor procentuálního hodnocení vyloučením C, pak dostáváme následující hodnoty:

Průměr	85,83 %
Směrodatná odchylka	9,43 %
Variační koeficient	10,98 %

Tabulka č. 11: Rozptyl hodnocení textu 1 bez C

Jak můžeme vidět, vyloučením výsledku C došlo jednak ke zvýšení průměrného hodnocení ze 74,38 % na 85,83 %, hlavně pak ale k výraznému snížení směrodatné odchylky z 21,46 % na 9,43 %.

Kdybych měla k dispozici širší vzorek participantů, hodnocení C bych z důvodu velkého odklonu od průměru pro vyšší relevanci výzkumu vyřadila. Z důvodu velice omezeného počtu participantek ale zahrnu do výsledků všechna získaná hodnocení a výpočtu rozptylu se zahrnutím C a bez C se už v dalších hodnoceních nebudu věnovat, ačkoliv působí ve všech případech na zkreslení celkových výsledků. U dalších tabulek jsou tedy uváděny výsledné statistické hodnoty pouze včetně zahrnutí C.

Při bodovém subjektivním hodnocení byly převody videa 1 hodnoceny na škále od 3 do 7 bodů **průměrně 5,14 bodu**. Konkrétní bodové hodnocení nalezneme v tabulce níže.

Hodnotitelka	A1	B1	C1	D1
H1S	7	5	5	7
H2S	6	6	3	7
H3S	6	5	3	6
SC	6,33	5,33	3,67	6,67
H4N	5	5	5	5
H5N	6	3	3	4,5
H6N	6	6	3	6
NC	5,67	4,67	3,67	5,17
Celkem	6,00	5,00	3,67	5,92

Tabulka č. 12: Bodové hodnocení textu 1

Z tabulky lze vyčíst, že při subjektivním hodnocení převodů videa 1 neslyšící hodnotitelky udělují opět celkově nižší známky než slyšící. Průměrná známka od neslyšících a slyšících hodnotitelek se však, až na jeden případ, nikdy neliší o více než bod. Proč konkrétní hodnotitelky udělovaly výše uvedené body je možné zjistit v kapitole věnované rozborům slovního hodnocení.

8.2.2. Text 2 v číslech

Jednalo se o tlumočení z českého znakového jazyka do češtiny na téma *Jak covidová situace ovlivnila můj pracovní život*. **Věcná správnost byla průměrně 64,38 %**. Konkrétní procentuální výsledky nalezneme v tabulce níže.

Participantka A	67,50 %
Participantka B	57,50 %
Participantka C	47,50 %
Participantka D	85,00 %

Tabulka č. 13: Procentuální úspěšnost převodu textu 2

Průměr	64,38 %
Směrodatná odchylka	13,85 %
Variační koeficient	21,51 %

Tabulka č. 14: Rozptyl hodnocení textu 2

Při bodovém subjektivním hodnocení byly převody videa 2 hodnoceny na škále od 1,5 do 7 bodů, **průměrně 4,62 bodu**. Konkrétní bodové hodnocení nalezneme v tabulce níže. Velmi výrazný propad je viditelný u hodnocení výkonu participantky C, který získal průměrně pouze 2,75 bodu. Velice zajímavé je ovšem pětibodové hodnocení H5N udělené C, které se naprosto vymyká hodnocením ostatních. Co vedlo H5N k takovému hodnocení není známo, protože své hodnocení nijak slovně nepopisuje. Proč ostatní hodnotily výkon C tak nízkou známkou je možné zjistit v kapitole věnované rozborům slovního hodnocení.

Hodnotitelka	A2	B2	C2	D2
H1S	6	5	3	6
H2S	4	6	3	6
H3S	6	5	2	6
SC	5,33	5,33	2,67	6,00
H4N	3	2	2	6
H5N	6	6	5	7
H6N	6	3,5	1,5	5
NC	5,00	3,83	2,83	6,00
Celkem	5,17	4,58	2,75	6,00

Tabulka č. 15: Bodové hodnocení textu 2

8.2.3. Text 3 v číslech

Jednalo se o tlumočení z češtiny do českého znakového jazyka na téma *Klimatické změny*. **Věcná správnost byla průměrně 74,38 %**. Konkrétní procentuální výsledky nalezneme v tabulce níže. Také v tomto procentuálním hodnocení je výsledek C výrazně odchýlen od průměru.

Participantka A	92,50 %
Participantka B	77,50 %
Participantka C	47,50 %
Participantka D	80,00 %

Tabulka č. 16: Procentuální úspěšnost převodu textu 3

Průměr	74,38 %
Směrodatná odchylka	16,52 %
Variační koeficient	22,22 %

Tabulka č. 17: Rozptyl hodnocení textu 3

Při bodovém subjektivním hodnocení byly převody videa 2 hodnoceny na škále od 2 do 7 bodů, **průměrně 4,73 bodu**. Také zde je nejnižší hodnota udělena participantce C. Konkrétní bodové hodnocení nalezneme v tabulce níže.

Hodnotitelka	A3	B3	C3	D3
H1S	7	3	4	6,5
H2S	4	5	3	6
H3S	6	5	5	6
SC	5,67	4,33	4,00	6,17
H4N	3	3	5	6
H5N	5	4	4	5
H6N	5	5	2	6
NC	4,33	4,00	3,67	5,67
Celkem	5,00	4,17	3,83	5,92

Tabulka č. 18: Bodové hodnocení textu 3

8.2.4 . Text 4 v číslech

Jednalo se o tlumočení z českého znakového jazyka do češtiny na téma *Klimatické změny*. **Věcná správnost byla průměrně 52,5 %**. Konkrétní procentuální výsledky nalezneme v tabulce níže. Tento text byl pro participantky pravděpodobně nejnáročnějším na tlumočení. Soudit tak můžeme z výsledků věcného hodnocení, které se pohybuje průměrně na lehce nadpoloviční úspěšnosti. Zajímavé je, že subjektivní bodové hodnocení není výrazně nižší než u ostatních textů, ačkoliv hodnotitelky měly k dispozici zdrojové texty pro srovnání a mohly si tak častého vypouštění faktických informací povšimnout. Generalizace a výpustky některých informací tedy pro hodnotitelky pravděpodobně nebyly v celkovém dojmu problematické.

Participantka A	47,50 %
Participantka B	62,50 %
Participantka C	35,00 %
Participantka D	65,00 %

Tabulka č. 19: Procentuální úspěšnost převodu textu 4

Průměr	52,50 %
Směrodatná odchylka	12,12 %
Variační koeficient	23,08 %

Tabulka č. 20: Rozptyl hodnocení textu 4

Při bodovém subjektivním hodnocení byly převody videa 2 hodnoceny na škále od 2 do 7 bodů, **průměrně 4,6 bodu**. Konkrétní bodové hodnocení nalezneme v tabulce níže.

Hodnotitelka	A4	B4	C4	D4
H1S	6	5	5	6
H2S	4	3	3	5
H3S	5	4	5	6
SC	5,00	4,00	4,33	5,67
H4N	3	4	3	5
H5N	6	6	5	7
H6N	4,5	4	2	4
NC	4,50	4,67	3,33	5,33
Celkem	4,75	4,33	3,83	5,50

Tabulka č. 21: Bodové hodnocení textu 4

9. Rozbory subjektivního slovního hodnocení k jednotlivým převodům

Subjektivní hodnotitelky se vyjadřovaly k tlumočeným textům nejen bodovým hodnocením na škále od 1 do 7, ale také slovně. V následujících podkapitolách nalezneme detailní slovní hodnocení jednotlivých tlumočených textů. Podkapitoly jsou členěny podle zdrojových textů, tedy od jednotlivých hodnocení výkonů participantek při tlumočení textu 1 až po text 4.

9.1. Rozbor textu 1

9.1.1. Převod textu 1 participantkou A

H1S hodnotí projev participantky A jako *plynulý a dobře srozumitelný*. Oceňuje, že A převedla bez zaváhání téměř všechny místní názvy. Dodává, že nemá žádné výhrady a vše jí přišlo v pořádku.

H2S hodnotí pozitivně, že byla na A znát nejistota pouze v některých těžších pasážích, a to například u výrazu *dřevo pracuje*. Stejně jako H1S hodnotí i H2S jako kladné převedení všech místních názvů (např. Stachy, Kvilda, Modrava, Zadov – poznámka autorky práce). Dodává ovšem, že artikulace názvů v prstové abecedě byla velmi rychlá a zpochybňuje její srozumitelnost. H2S zmiňuje také osobní pocit, že některé formulace A jsou poměrně značně ovlivněny češtinou. (Podle autorky práce se může jednat například o překlad věty *To jsme si nemohli dovolit*. formulací ve znakovém jazyce NEMŮŽU DOVOLIT, kdy dovolit je znakováno jako znak DOVOLENÁ. Dále například o spojení *na prodloužený víkend*, které bylo přetlumočené velmi doslovně.)

H3S hodnotí výkon A jako *velmi dobrý tlumočnický výkon s drobnými chybami*, které přisuzuje nemožnosti zastavit mluvčí. Podle H3S má A velmi dobrou schopnost udržet informace dlouho v paměti i přes zpoždění v tlumočení. Také oceňuje převod téměř všech místních názvů a *moc hezký* projev ve znakovém jazyce.

Neslyšící hodnotitelé se zaměřují více na jazykovou stránku tlumočení. Například podle H4N v projevu participantky A občas splývají věty a objevují se v něm drobné chyby v tvarech ruky (bohužel blíže nespecifikuje). Dále kritizuje použití

znaku HOTEL ve významu *apartmánový dům*. Stejně jako H2S si všímá inklinaci k doslovnému překladu, což přisuzuje časové tísní.

H5N byla ve svém slovním hodnocení velmi stručná. Chválí projev ve znakovém jazyce a převod všech informací. Nevyhovuje jí pouze doslovné tlumočení spojení *vliv pandémie na můj život*, v němž A používá znak VLIV.

H6N hodnotí jako velké plus A schopnost navodit stejnou atmosféru jako originální mluvčí. Celkově se podle ní jedná o příjemný překlad. Větší minus přikládá H6N velmi znatelné nejistotě, která se u A projeví, když udělá chybu.

V hodnocení slyšících je znatelné, že se na tlumočený text dívají **očíma tlumočnic**. Ve slovním hodnocení se zaměřují především na klady převodu, jako například úspěch A při tlumočení místních názvů, nebo na její dobrou schopnost udržet informace dlouho v paměti.

Z hodnocení neslyšících je podle mě patrný pohled rodilých uživatelů ČZJ. Zaměřují se totiž mnohem více na **jazykovou stránku textu**. Všímají si například drobných chyb ve tvarech rukou a použití nevhodných znaků.

Obě skupiny zmiňují jako negativní velkou doslovnost překladu a všímají si znatelné nejistoty A v případě, kdy udělá chybu, nebo čelí tlumočení složitého významového celku.

9.1.2. Převod textu 1 participantkou B:

H1S hodnotí převod participantky B jako *ne úplně plynulý*, ovšem obsahově až na detaily dobrý. Hodnotitelka si všímá také chyb ve znacích – například MANŽEL místo PARTNER, HOTEL místo APARTMÁN. Vadí jí nedokončování vět nebo křečovitě pohyby úst u artikulace místních názvů. Jako pozitivní vidí dobrou srozumitelnost znaků i přes rychlé tempo.

Na H2S působil tlumočený text důraznějším dojmem než text originální. Celkově na ni ale participantka B působila velmi klidně. Oceňuje pomalou a čitelnou artikulaci prstové abecedy.

S artikulací prstové abecedy byla spokojena také H3S. Zdůrazňuje chyby ve znacích - např. DŘEVO ukazované jako PAPÍR (s mluvním komponentem *dřevo*)

a absenci některých informací. Není spokojena ani s tlumočením spojení *na druhou stranu* znakem NAOPAK. Bylo by podle ní možné toto spojení přetlumočit lépe, kdyby B počkala na pointu sdělení. Participantka B si podle H3S celkově nechává malý odstup od mluvčí, což má místy za následek interference z češtiny (např. převod věty...*protože mají prázdniny* jako DŮVOD (ONI) MÍT PRÁZDNINY – poznámka autorky).

H4N i u participantky B zmiňuje drobné chyby ve tvarech ruky (blíže nespecifikuje). Stejně jako H3S si všímá vynechávání některých informací a stejně jako H1S neopomíjí chyby ve znacích, které B produkuje (MANŽEL x PARTNER).

H5N opět hodnotí jen velmi stručně a to tak, že není u B příliš spokojena s produkcí znakového jazyka.

Záměn znaků (MANŽEL x PARTNER) si všímá také H6N. Dále zmiňuje chybnou artikulaci znaků ŠUMAVA (B tlumočí prstovou abecedou – poznámka autorky), DŘEVO (B znakuje jako PAPÍR – poznámka autorky), TÁBORÁK (B znakuje jako OHENĚ – poznámka autorky), POKOJ (B znakuje obráceným směrem – poznámka autorky). Místy je podle H6N převod B jasný a vizuálně pěkný (je spokojena například s vyjádřením *krásně napadaného sněhu*).

Slyšící hodnotitelky se zaměřují na srozumitelnost celku, ale i srozumitelnost produkce prstové abecedy. Zajímavé je, že dvě hodnotitelky se na produkci prstové abecedy B dívají jako na dobrou a čitelnou, ale třetí z hodnotitelek si všímá hlavně křečovitých pohybů úst, které prstovou abecedu doprovázejí.

Neslyšící hodnotitelky se opět zaměřují hlavně na jazykovou stránku textu. Komentují drobné chyby v tvarech ruky a celkový dojem z produkce v ČZJ.

Obě skupiny si všímají chybně artikulovaných znaků, které B produkovala.

H4N ve svých hodnoceních často zmiňuje drobné chyby ve tvarech ruky. Když jsem se snažila já sama tyto chyby odhalit, nebyla jsem úspěšná. Podle mého názoru se může jednat o nežádoucí „přízvuk“ jednotlivých slyšících tlumočnic, o němž ve své práci pojednává například Hynková Dingová (2017).

9.1.3. Převod textu 1 participantkou C

H1S hodnotí projev participantky C jako *pěkný, plynulý, srozumitelný, v příjemném tempu a s malým počtem pauz*. Některé informace jsou ale podle H1S trochu zmatečné - např. kde přesně se budova nachází a kolik pokojů v ní je a jací návštěvníci přijíždějí a kdy. Podle H1S také některé informace úplně chybí - např. kolik je lůžek a přistýlek a kdo pomáhá s úklidem. Pozitivně je hodnoceno dokončování obsahových celků.

Podle H2S je naopak projev tlumočnice někdy kostrbatý. Některé informace jsou podle ní několikrát zbytečně opakovány a zpřesňovány na úkor informací ostatních, na jejichž převedení potom nezbývá čas (C například opakuje informace o tom, kdy jezdí na chalupu, jací hosté a kvůli tomu nestihne přetlumočit počet lůžek a přistýlek – poznámka autorky). Podle H2S došlo také k posunu významu tím, že C používá pro apartmán klasifikátor pro budovy. Vypadá to tedy, že není sedm místností v jedné budově, ale 7 samostatných budov.

H3S hodnotí projev celkově jako *velmi pěkný* ovšem s velkou ztrátou informací. Chybí podle ní místní názvy (např. Stachy, Zadov, Kašperské Hory – poznámka autorky), informace o týdenních turnusech a o možnosti přijet na prodloužený víkend nebo na 14 dní. V tlumočení se podle H3S nevyskytuje ani informace o počtu lůžek a přistýlek, zmínka o lesních plodech a o skalách nad domem. Ke změně významu došlo v pasáži o pěších výletech. Tam C tlumočí výlety *autem*.

H4N si všímá v projevu B častého vycpávkového znaku *VTOM* (např. ... ŠUMAVA VTOM HOTEL..., ... ZIMA VTOM LYŽOVAT, VTOM VÍC PROCENT ... - poznámka autorky). Drobné chyby jsou podle H4N zapříčiněny hlavně nervozitou. Pozitivně vidí práci B s klasifikátory a celkově hodnotí projev jako *hezký*. Stejně jako ostatní hodnotitelky si všímá chybějících informací.

H5N hodnotí opět velmi stručně. Vadí jí absence informací a není příliš spokojena s projevem C ve znakovém jazyce.

H6N vidí znaky používané v projevu C jako nedotáhnuté. jako příklad uvádí znak *PŘÍTEL* (zpočátku znakuje tvarem ruky D – poznámka autorky), *ŠUMAVA* (znakuje tvarem ruky M – poznámka autorky). H6N vadí také vynechávání

zásadnějších informací, jako je množství sněhu, jarní prázdniny, prodloužený víkend, čtrnáctidenní pobyty, týdenní turnusy, počet pokojů a postelí, rekonstrukce balkonu a nedaleké skály. Také si všímá vycpávkových znaků jako *VTOM*, *SAMOZŘEJMĚ* (... POKUD SAMOZŘEJMĚ SNÍH, ...ALE SAMOZŘEJMĚ KVĚTEN TAKY MŮŽE ... - poznámka autorky) a *NO* (NO LÉTO V TOM VÍC..., NO PRÁVĚ AKORÁT BYLO LONI ... - poznámka autorky). H6N vidí překlad jako celkově vláčný, nepromyšlený a nelogický.

Slyšící hodnotitelky se shodují na tom, že projev C je pěkný, ovšem postrádá mnoho informací oproti původnímu textu.

Neslyšící často zmiňují použití vycpávkových znaků a také se shodnou na absenci důležitých informací.

Zajímavé je, že dvě slyšící hodnotitelky a jedna hodnotitelka neslyšící vidí projev C jako pěkný, hezký, plynulý a srozumitelný, kdežto jedna slyšící a dvě neslyšící naopak jako kostrbatý s nedotaženými znaky. Myslím si, že toto hodnocení velmi dobře ilustruje informace z teoretické části práce o nejednoznačnosti hodnocení kvality tlumočení. Tedy, že **každý jeden člověk může mít jiný názor na to, co je to vlastně kvalitní tlumočení.**

Všechny hodnotitelky se shodují na tom, že v projevu C chybí mnoho informací. Zde můžeme vidět korelaci s věcným hodnocením převodu faktů uvedeným v procentech, podle kterého C ve svých tlumočených textech opravdu vynechává velké množství faktů (v jednotlivých textech je to konkrétně vynecháno 60 %, 52,5 %, 52,5 % a 65 %)

9.1.4. Převod textu 1 participantkou D

H1S hodnotí výkon participantky D jako srozumitelný, obsahově přesný s plynulým projevem. Až na nepřesný znak pro *apartmán* (D znakuje jako *BYT RŮZNÝ* – poznámka autorky) a nepřesně převedený počet lůžek (D znakuje 37 místo 33 - poznámka autorky) nemá H1S výhrady.

Na H2S působila participantka D klidně. Myslí si, že tlumočený text se nesl ve stejném duchu jako text originální. Chválí také čitelnost prstové abecedy. Jedinou nepřesnost vidí v tlumočení počtu lůžek.

Podle H3S je projev D *moc pěkný*. Chválí také přetlumočení téměř všech informací. Všimá si ovšem několik nedostatků - např. chybně tlumočeného počtu lůžek (37 místo 33) a ne zcela jasně tlumočené informaci o pomocnících na úklid (D znakuje jen *TRÍ*, není jasné, že se jedná o lidi, konkrétně ženy – poznámka autorky).

Podle H4N je projev D velmi strnulý s nevýraznými konci vět. Obsahově ale hodnotí její tlumočení jako dobré. I u této tlumočnice vidí H4N drobné chyby ve tvarech ruky (např. tvar ruky *Â* ve znaku *TURISTIKA* – poznámka autorky).

H5N i u participantky D není spokojena s produkcí znakového jazyka. Konkrétně se ale vyjadřuje pouze k použití znaku *V LIV* v překladu spojení *vliv pandemie na můj život*. S použitím tohoto znaku nesouhlasí.

H6N je spokojena s množstvím převedených informací. Negativně hodnotí některé způsoby užití prostoru - např. spojení *hodně sněhu* by podle ní bylo možné tlumočit více prostorově, nebo vztah budovy k lesu by bylo možné vyjádřit v prostoru lépe. Velice pozitivně se H6N vyjadřuje ke srozumitelnosti a jasnosti převodu některých částí - např. proč není možné provádět větší rekonstrukci, nebo jakou roli hraje autobus ve výletu do Kašperských Hor. H6N shrnuje své hodnocení slovy *nemám jí co vytknout*.

Slyšící hodnotí projev D v ČZJ jako srozumitelný, obsahově přesný, plynulý a klidný s několika věcnými chybami.

Neslyšící se naopak vyjadřují o projevu v ZJ jako o strnulém s drobnými chybami ve tvarech ruky a malým využitím prostoru. S obsahovou stránkou jsou ovšem taktéž spokojeni.

Je zajímavé, že i když je celkově hodnocení projevu v ČZJ participantky D hodnoceno neslyšícími kriticky, H6N ve svém hodnocení uvádí větu *nemám jí co vytknout*. Viděla bych zde opět jako hlavní faktor to, co jsem popsala už výše, a sice **velkou rozrůzněnost kritérií kvality v očích různých osob**.

9.2. Rozbor textu 2

9.2.1. Převod textu 2 participantkou A

H1S hodnotí projev A jako kultivovaný a tvrdí, že jako celek dává tlumočený text smysl. Dále vyjmenovává jednotlivé chyby v překladu, jako např. že mluvčí hovoří o vlivu Covidu na život lidí obecně, nejen na jeho život a že problém se srážlivostí krve nastává u vakcín AstraZeneca a Johnson&Johnson.

H2S zmiňuje četnost hezitačních zvuků. (Např.: *Eee, ještě myslím, že v Číně vyrábí nějakou další, eee, vakcínu.* - poznámka autorky) Dále H2S hovoří o nedostacích ve vazbách a strukturách, které byly poměrně v kontrastu k jiným, velmi pěkným, formulacím. (Např.: *Alee v čem vidím jeden takový problém s očkováním je, eee... Vlastně těch značek je několik.; Největší problém je u té... jakoby se to týká, srážlivosti krve.* - poznámka autorky)

Časté hezitační zvuky zmiňuje ve svém hodnocení také H3S. Dále se pozastavuje nad stoupavou intonací na koncích vět. Jako příklad uvádí: *Vyberu třeba téma očkování?* Jako nedostatky hodnotí také nespisovné vyjadřování (např. *abysme, otravný, nějakaj*) a rozloučení *měj se hezky*. Jako vhodnější navrhuje například *To je vše a já se loučím*.

H4N stejně jako H1S zmiňuje posun významu na začátku videa, kdy mluvčí hovoří o vlivu pandemie na život obecně, ale A tlumočí jako vliv pouze na život mluvčího. Dále si H4N všímá interferencí ze znakového jazyka (např. ... *abysme koronavirus ve společnosti hodně snížili.*; ... *ale je to taky trochu otravný.* - poznámka autorky)

H5N se k tlumočení do češtiny slovně vůbec nevyjadřovala. H6N uvádí, že překlad je *odpovídající, plynulý a obsahově výborný*. Negativně hodnotí pouze několik vynechaných informací ze závěru původního textu, které A zřejmě nestihla převést (např.: *Je to dáno poměrně silnou mediální aktivitou, kdy je tato vakcína hojně diskutována.* - poznámka autorky)

Slyšící hodnotí projev jako celkově kultivovaný s občasnými faktickými i formulačními chybami. Dále si slyšící všímají také velmi častých hezitačních zvuků a stoupavé intonace na konci vět.

Obsahově hodnotí převod A podobně i neslyšící. V hodnocení neslyšících se objevuje také informace o interferencích z ČZJ do češtiny.

9.2.2. Převod textu 2 participantkou B

H1S hodnotí negativně kulturu projevu (uvádí formulace jako *je to prostě taková podmínka, má vstup všude možně*) a nepřesnosti ve formulacích (např. ... *jestli je to dobré, nebo není to dobré*). Také se pozastavuje nad posuny některých významů (například když mluvčí hovoří o neslyšících obecně a B vztahuje informace pouze k mluvčímu) a nad vynecháním některých informací (např. že hlavní informace o vakcínách neslyšící mají, nebo že jako nejspolehlivější je zatím brána vakcína Pfizer).

H2S vnímal po celou dobu tlumočení participantky B nervozitu a nejistotu v hlase a několik falešných začátků. (Např.: *A Pfizer, ee... O Pfizeru jsme měli, eee, poměrně dost informací*. - poznámka autorky) Dále H2S vyjmenovává některé posuny ve významech. B například říká, že očkování je nejdůležitější změna místo toho, že je to jen jedna ze změn. Nebo že na ČT 1 by mělo být více tlumočených informací místo jediné tlumočené informace z tiskové konference.

H3S si všímá hezitačních zvuků (např. *Ale, eee...; Na ČT1 třeba, eee ...* - poznámka autorky) a nepřesných formulací. Uvádí například vztahování promluvy pouze k mluvčímu, a ne obecně ke komunitě neslyšících (Místo *Co ovlivnilo můj život nejvíce - očkování*. navrhuje *Co ovlivnilo náš život*.), nebo že nezmiňuje možnost *krevních sraženin*, ale pouze *možná rizika*. Pozitivně se H3S vyjadřuje k výslovnosti B.

H4N si všímá interferencí. Jako příklad uvádí *Nejvíce asi co mě ovlivnilo, je očkování. Proč? Protože ...*

H5N se k tlumočení do češtiny slovně nevyjadřuje. H6N očekávala lepší výkon v češtině. Polemizuje nad tím, že možná bylo složité pochopit myšlenky mluvčího. S tlumočením obsahu je celkem spokojena. Zaráží ji ale, že si B často plete podmět a vztahuje výpovědi pouze k mluvčímu, i když mluvčí jasně vztahuje výpověď k lidem obecně. Tuto informaci do svého hodnocení zahrnuje většina hodnotitelů.

Slyšící hodnotitelky si všímají nepřesných formulací a posunů ve významu. Projev B působí nervózně a objevují se v něm časté hezitace. Pozitivně je hodnocena výslovnost B.

Neslyšící si opět všímají interferencí z ČZJ a shodují se na tom, že B má problém s identifikací podmětu ve výpovědích neslyšícího mluvčího, z čehož pramení, že veškeré informace pronesené o lidech obecně vztahuje k samotnému mluvčímu.

Za zajímavé považují, že při tlumočení z češtiny do ČZJ se o interferencích zmiňovali pouze slyšící hodnotitelky. Při hodnocení tlumočení z ČZJ do češtiny zmiňují interference naopak pouze neslyšící.

9.2.3. Převod textu 2 participantkou C

H1S hodnotí projev C jako váhavý a pomalý s četnými hezitačními zvuky (*Aaa... a to o očkování.; Ee, samozřejmě, eee, ...* - poznámka autorky). Dále vyjmenovává mnohé vynechané informace - např. chybějící zmínku o Sputniku a čínské vakcíně, také o nejspolehlivějším Pfizeru, o chybějících informacích ve znakovém jazyce, a také o informacích v mezinárodním znakovém systému.

I H2S si všímá častých hezitačních zvuků. Dále také nadužívání ukazovacích zájmen (*očkování má, že jo, snížit ten ... počet těch nakažených; Emm... těch vakcín je celá řada.* - poznámka autorky), stoupavé intonace a nedokončených vět (např. *Ee, samozřejmě, ee, očkování má, že jo, snížit ten, ee, počet těch nakažených a tak dále...* - poznámka autorky). To vše dohromady podle H2S způsobilo neplynulost a nesourodost projevu. Dále uvádí, že obecný smysl byl podle ní zachován, ale některé důležité informace byly vynechány. A to například jména vakcín a informace o tom, které jsou schválené a které ne.

Také H3S ve svém hodnocení zmiňuje časté hezitační zvuky a četné vynechávky informací (například o vakcínách). Dále se vyjadřuje ke změně stylu v průběhu tlumočení – na začátku používá C obecnou češtinu (*Rozhod sem se ted'ka mluvit o jenom jedný z těch věcí.* - poznámka autorky), poté přechází do spisovného jazyka (*Ted' třeba jsem měl možnost vidět, ee, tiskovou konferenci.* - poznámka autorky).

H4N také zmiňuje hezitace a obsahové nepřesnosti, konkrétně například vztahování informací participantkou C k mluvčímu místo k lidem obecně. Jako pozitivní vnímá schopnost C přepínat mezi češtinou a českým znakovým jazykem, nevšimla si totiž žádných interferencí.

H5N zmiňuje pouze vynechávání informací, více se slovně k překladu C bohužel nevyjadřuje. Bylo by zajímavé znát důvody jejího hodnocení, protože ostatní hodnotily výkon C od 1,5 bodu do 3 bodů. H5N však udělila C 5 bodů ze 7 možných.

H6N je nespokojená s četností vynechaných informací (např. o opakování testování, o problému se srážlivostí krve, o typech vakcín), s délkou pauz, kterou si vysvětluje neporozuměním C mluvčímu. Projev v tlumočení do češtiny je podle H6N u C lepší než do znakového jazyka.

Hlavními znaky tlumočeného projevu C jsou podle slyšících hodnotitelek časté hezitací zvuky a mnoho vynechaných informací. Dále je projev hodnocen jako neplynulý a pomalý se stoupavou intonací a často nedokončenými větami.

Hezitací a častého vynechání informací si všímají také neslyšící hodnotitelky. Zajímavé je, že některé z neslyšících hodnotitelek vidí projev C v ČZJ jako lepší než projev v mluvené češtině. Také je zmíněna nepřítomnost interferencí z ČZJ do češtiny. Vzhledem k tomu, že se v projevu C objevuje hodně pauz, vynechaných informací a celkově je její projev pomalý, je podle mě možné, že energii, kterou tímto ušetří, investuje do formulování zachycených informací do cílového jazyka.

9.2.4. Převod textu 2 participantkou D

H1S hodnotí projev D jako *pěkný* a obsahově přesný. Zmiňuje pouze chybějící podměty (*Takže o tom přemýšlejí.*) a formulační nedostatky, jako např. *eště eště, když se podíváme, stran média, informacích je hodně, různé videa*. H1S hodnotí překlad participantky D jako nejpovedenější.

Podle H2S se D někdy odklání od významu původního textu - např. *Očkují se z toho důvodu, že potom mají omezený přístup na různá místa*. (V původním textu je řečeno, že se lidé očkují, aby neměli omezený vstup do různých vnitřních prostor. - poznámka autorky). H2S je také názoru, že D navazuje dlouhá souvětí

místo použití kratších vět. (Např.: *A ještě, ještě vakcína z Číny, ale vlastně u nás máme, ee, nebo když se podíváme na tu ruskou, na Sputnik a na čínskou vakcínu, tak ještě není vlastně povolena od EMy.* - poznámka autorky)

Formulačních nedostatků si všimla také H3S. Zmiňuje například *lidé se očkovají, v nějakým audioformě, informacích je hodně, různé videa*. Jako celek hodnotí H3S tlumočení D jako srozumitelné a příjemné.

H4N zmiňuje interference v projevu D (např. *Přístup k těm informacím není úplně hladký*.) Stejně jako H1S hodnotí H4N překlad D jako nejzdařilejší.

H5N si všímá, že D se podařilo přetlumočit nejvíce informací z původního videa. Má pocit, že D danému tématu rozumí.

H6N uvádí ve svém hodnocení významové nepřesnosti (např. že se Sputnik a čínská vakcína očkují u nás).

Podle slyšících hodnotitelek se jedná o překlad velmi povedený a obsahově přesný. Jako negativa zmiňují formulační nedostatky (zkomolená slova, chyby ve shodě podmětu s přísudkem apod.) a velmi dlouhá souvětí (ve kterých se někdy objevuje vyšínutí z vazby).

Neslyšící si všímají občasných významových nepřesností a interferencí z ČZJ.

V obou skupinách se vyskytl názor, že se jedná o nejzdařilejší tlumočený projev. To může být mimo jiné ovlivněno i tím, co zmiňuje H5N, tedy že **D se v tématu orientuje a je tak pro ni snazší jej tlumočit.**

9.3. Rozbor textu 3

9.3.1. Převod textu 3 participantkou A

Podle H1S je v převodu A téměř vše obsahově i formálně dobře. Pozastavuje se nad obsahovou složitostí původního sdělení.

Také H2S se vyjadřuje ke složitosti původního textu a k rychlému tempu mluvčího. To se podle H2S odrazilo na jistotě projevu tlumočnice. Participantka A podle H2S také bojovala s vizualizací vztahů Slunce, vesmíru, atmosféry a planety a pohybu slunečního záření. Zmiňuje také znatelný vliv češtiny na

vyjádření ve znakovém jazyce, např. formulace *je tady nějaká určitá teplota* je tlumočena jako *TEPLO PŘÍTOMNO*.

H3S vnímá výkon A jako velmi dobrý vzhledem k rychlému tempu mluvčího a odbornému pojetí tématu s občasnými chybějícími nebo nejasnými informacemi. Jako příklad uvádí chybějící informaci, že infračervené světlo má delší kmitočet a tím pádem ho dokáží zadržet skleníkové plyny.

Obsahových nepřesností si všímá i H4N. Uvádí například záměnu skleníkových plynů obecně za CO₂.

H5N se slovně nevyjadřuje. H6N tvrdí, že prostor je správně využitý (což je v rozporu s tvrzením H2S) a obsah víceméně přetlumočený. Celkově hodnotí překlad A jako *pěkný*. I u převodu TEXTU 3 je podle H6N vidět (stejně jako u převodu TEXTU 1), kdy si A není jistá, což podle ní ovlivňuje logičnost a slovosled sdělení. (Např. věta: *Ano, skleníkové plyny jsou pro nás důležité, aby byl zachován život takový, jak ho známe na planetě, i nadále. Protože díky němu tady vlastně je nějaká určitá teplota, že jo.* byla přeložena do znakového jazyka jako *DŮLEŽITÝ SKLENÍKOVÝ PLYN ZŮSTÁVÁ DŮVOD DÍKY SKLENÍKOVÝ PLYN PŮL V TOM DŮLEŽITÝ DŮVOD TEPLO PŘÍTOMNO*. - poznámka autorky).

Slyšící hodnotitelky se shodují na tom, že zdrojový text k tlumočení byl dosti obtížný, avšak A jej přetlumočila víceméně obsahově i formálně správně.

Podle neslyšících hodnotitelek je překlad celkově pěkný. Je v něm ale poznat, kdy si A není jistá (stejně jako při tlumočení textu 1), což má následně vliv na použití slovosledu a celkovou logiku sdělení.

Zajímavé je, že podle některých slyšících hodnotitelek měla A potíže s vyjádřením některých prostorových vztahů. To je ovšem v rozporu s hodnocením některých neslyšících hodnotitelek, podle nichž využila A prostor dobře.

9.3.2. Převod textu 3 participantkou B

Podle H1S chybí v projevu B využití prostoru. Znaky spíše skládá za sebou a často následuje ve znakovém jazyce slovosled češtiny (např. *LIDÉ MUSÍ SNAŽIT MÉNĚ CO2*). Dále si všímá vynechávání informací, např. o tom, z čeho se skládají skleníkové plyny, že se tématu věnují vědci, že se jedná o skleníkový efekt. Dále zmiňuje výkyvy v tempu, které působí rušivě. Není spokojena také s artikulací znaku ATMOSFÉRA (z produkce B není jasné, že se jedná o vrstvu - poznámka autorky).

H2S naopak vyzdvihuje klidné tempo, ve kterém B znakuje. Líbí se jí také vizualizace vztahu Slunce, vesmíru, atmosféry a planety a pohybu slunečního záření. Všímá si ale také, že následné udržení rozvržení v prostoru bylo pro B hodně náročné.

Také H3S si všímá nejasného znaku pro *atmosféru* a vyjmenovává další nepřesnosti, které zachytila - např. nepřesné tlumočení pasáže o schopnosti skleníkových plynů zadržet infračervené záření (B zmiňuje skleníkové plyny i infračervené světlo, ne však vztah mezi nimi – poznámka autorky), chybějící informace o složení skleníkových plynů, nejasné tlumočení informací o odražení paprsků od ledovců (z tlumočení B to vypadá, že sluneční paprsky zůstávají v ledovcích – poznámka autorky).

H4N také není spokojena se znakem ATMOSFÉRA, který B použila a s absencí některých informací.

H5N porovnává tlumočení B s A, přičemž A si podle ní s tlumočením poradila lépe.

H6N zmiňuje také chybějící informaci o tom, že již 30 let se o tématu klimatických změn baví vědci. Na tuto informaci v originálním projevu navazuje pasáž, kde mluvčí hovoří o tom, že lidé obecně nemají příliš erudované názory. Tento vztah ovšem v projevu B také chybí, a tak text vypadá nelogicky. Stejně jako ostatní hodnotitelky si všímá dalších chybějících informací. Pozitivně hodnotí prostorové vyjádření vztahu Slunce, vesmíru, atmosféry a planety.

Podle slyšících hodnotitelek následuje projev B v ČZJ často slovosled češtiny. Dále podle slyšících hodnotitelek B vynechala některé informace. Za zajímavé považují, že podle některých slyšících hodnotitelek chybí v projevu B využití prostoru a její projev má nevyvážené tempo, což působí rušivě, podle jiných hodnotitelek je ale tempo B klidné a prostorové vztahy v jejím tlumočení jsou pěkně vyjádřené.

Neslyšící si všímají některých špatně použitých znaků a chybějících informací. Některé akcentují dobré využití prostoru, v čemž se shodují s částí slyšících.

9.3.3. Převod textu 3 participantkou C

H1S hodnotí pozitivně plynulé tempo. Není ale spokojena s častým vynecháváním informací a souvislostí. Vyjmenovává např. chybějící informaci o skleníkových plynech na začátku, chybějící informaci o složení skleníkových plynů a o vztahu mezi stromy a CO₂, matoucí informace o tom, že ledovec odráží díky bílé barvě světlo dvojnásobně (to v původním textu není), přívalové deště tlumočené jako PRŠÍ - ZPOTIT SE NEBO, chybu v artikulaci znaku SKLENÍK (znakuje jen jako DŮM, ne jako SKLO – DŮM).

Na H2S udělalo špatný dojem zadrhnutí hned v začátku tlumočení, kdy C nevěděla, jak přetlumočit *skleníkové plyny* a *skleníkový efekt*, pokrčila rameny a bezhlasně artikulovala *nevím*. Dále také zmiňuje četnost chybějících informací a významových posunů.

H3S hodnotí velmi pozitivně tlumočení pasáže o kmítočtech slunečních paprsků a jejich vztahu k atmosféře a o tom, že skleníkové plyny jsou schopny zadržet infračervené záření. Protože se ale těmito pasážím C věnovala příliš dlouho, došlo k velkému zpoždění a tím i ke ztrátě informací např. o složení skleníkových plynů. Celkově hodnotí H3S projev C jako *moc pěkný* s částečnou ztrátou informací.

H4N se líbí práce s prostorem participantky C, hodnotí jej dokonce jako nejlepší. Pozitivně hodnotí také používání prostředků typických pro český znakový jazyk, jako jsou řečnické otázky (např. *DĚLÁ CO?*). I H4N si všímá výše zmiňovaných chybějících informací a bezhlasně artikulovaného *nevím*, které se podle ní nehodí

do tlumočeného projevu. Dále H4N zmiňuje, že překlad C je velmi vhodný např. pro děti nebo úplné laiky.

Také H5N chválí projev ve znakovém jazyce, ale pouze v některých částech. Ve kterých přesně ale nespecifikuje.

H6N ve svém hodnocení zmiňuje stejné problémy jako předchozí hodnotitelé, a to vynechávání výše zmíněných informací a posuny některých významů (např. u ledovců). Projev C hodnotí jako vláčný.

Tento tlumočený text byl hodnocen dle mého názoru nejvíce protichůdně a jednotlivé hodnotitelky se shodly jen na tom, že C vynechává mnoho faktických informací (což je zřejmé i z procentuálního hodnocení převodu faktů, kde C získala 47,5 %) a že se nevhodně vyjádřila ve chvíli, kdy si nevěděla rady s převodem některých pojmů. Dále některé hodnotitelky píší o projevu C jako o *vláčném*, zatímco jiné jako o *moc pěkném*, nebo *hezkém*. Některým hodnotitelkám se nelíbí, že C příliš mnoho času věnuje převodu jedné pasáže a nestihne proto přetlumočit další, jiné ale oceňují jasnost tlumočení C a považují je za velmi vhodné pro děti a úplné laiky.

Myslím si, že ačkoliv C získala ve věcném hodnocení převodu faktů nízká hodnocení, ukazuje se, že pro některé situace by mohlo být její tlumočení považováno za adekvátní. Například v situacích tlumočení pro děti, jak zmiňuje jedna z neslyšících hodnotitelek.

9.3.4. Převod textu 3 participantkou D

Podle H1S D dobře stíhá předávat všechny informace v plynulém a příjemném tempu. Negativně hodnotí pouze drobnosti, např. to, že projev D je formálnější než projev mluvčího, že D netlumočí úvodní pozdrav, že používá matoucí znak pro erozi (tlumočí jako sesuv půdy – poznámka autorky) a netlumočí vztah stromů a CO₂.

H2S oceňuje klidný projev D a její způsob vizualizace vztahu Slunce, vesmíru, atmosféry a planety a probíhajících procesů v tomto prostoru. Také si všímá absence pozdravu na začátku. Dále uvádí nepřesné tlumočení procentuálního složení skleníkových plynů (mluvčí říká, že...95 % je hlavně vodní pára a těch

zbývalých 5 %, tak se říká, že 3,6 % je oxid uhličitý. D tlumočí, že 5 % je oxid uhličitý – poznámka autorky).

I H3S si všímá chybějícího pozdravu v úvodu. Pozitivně hodnotí opis použitý pro tlumočení spojení *skleníkové plyny* (v něm D naznačuje vrstvu skleníkových plynů kolem Země, která nepropustí teplo zpět do vesmíru) a výraznou mimiku. Dále vyjmenovává chyby, které zaznamenala. A to chybějící informaci o kmitočtu infračerveného záření a vztah stromů a CO₂. Celkově hodnotí projev D jako *hezký*.

Podle H4N je překlad D *celkově hezký*. Její projev ale hodnotí jako *strnulejší*.

H5N překlad D slovně nehodnotí. H6N také zmiňuje chybné uvedení procentuálního zastoupení CO₂ a chybějící informaci o vztahu stromů a CO₂. Celkově hodnotí H6N tlumočení D jako *skvělé* s odpovídající mimikou.

V hodnocení slyšících se objevují slova jako *plynulý, klidný, hezký a příjemný* projev. Slyšící hodnotitelky také poukazují na dobré zachycení výpovědi v prostoru.

Některé neslyšící hodnotitelky naopak vidí projev D jako hezký, ale strnulý. Jiné zas jako *skvělý*.

Obě skupiny zmiňují občasné faktické nepřesnosti a chyby a použití vhodné, odpovídající mimiky.

9.4. Rozbor textu 4

9.4.1. Převod textu 4 participantkou A

Podle H1S je projev A *kultivovaný* a jako celek *dává smysl a pěkně navazuje*. Jako negativa vyjmenovává hezitační zvuky (např. *Eee, jedna žena, emm, je poměrně hodně...*, *Upozorňuje, jaký dopad mohou mít třeba skleníkové, eee, skleníkové plyny a emise na, eee, ztenčení atmosférické vrstvy*. - poznámka autorky), dlouhou pauzu uprostřed tlumočení, kde A nerozumí mluvčí, drobné chybějící informace (např. nezmiňuje úhyn korálů – poznámka autorky) a přechyby jako *aktivizátorka* místo *aktivistka* a *Gerta* místo *Greta*.

Podle H2S bylo pro A tlumočení tohoto textu *dost náročné*. Našla několik pasáží, v nichž měla podle ní A problémy s porozuměním originálnímu textu, což zapříčinilo vynechávání některých informací (např. vynechání informací o vlivu rybářských sítí na korály, nebo informací o tání ledů na Arktidě a Antarktidě – poznámka autorky) a posun významu. (Jako příklad posunu významu uvádí záměnu jména Greta Thunberg za Helgu a pasáž týkající se chovu krav. V originálním textu mluvčí říká, že chov krav je největším problémem v oblasti produkce masa. V tlumočení A byl ale zahrnut jen jako jeden z příkladů.) H2S zachytila také vkládání vlastních informací ze strany A – například pěstování zeleniny a ovoce v pasáži, kde mluvčí zmiňuje pěstování obilí, brambor a kukuřice, nebo přemnožení řas v pasáži, která pojednává o odumírání korálů. Dále H2S vytýká A občasné falešné začátky (např. *Jedna žena, emm, je poměrně hodně... Helg... ze Švédska se hodně na to snaží mezinárodně upozorňovat.* - poznámka autorky).

H3S hodnotí pozitivně příjemný hlas, mluvní tempo a tlumočení pasáže o produkci plynů u dobytka (*Kráva má čtyři žaludky. A ona vlastně vyprodukuje mnoho, ee, plynů, které také zapříčiňují, ee, úbytek právě té atmosféry.* - poznámka autorky). Negativně pak nahlíží na četné hezitační zvuky (např. *Upozorňuje, jaký dopad mohou mít třeba skleníkové, eee, skleníkové plyny a emise na... eee ztenčení atmosférické vrstvy.*), nepřesný překlad pasáže o Gretě Thunberg (A tlumočí jako *žena, Helga* – poté se opraví na *Gertu*. Přílehlavější by bylo podle H3S *dívka, Greta Thunberg*), nesrozumitelné tlumočení pasáže o rybolovu (A tlumočí *lov ryb není nijak významně produkován*) a vynechání části pojednávající o ničení korálů.

H4N také zmiňuje obsahové nedostatky ve formě výpustek a posunů ve významu některých pasáží. Oceňuje, že si A dobře poradila s převodem pasáže, která řeší, že oceán je území, které nepatří nikomu (*Taky určitý problém je s tím, že... eee, s rybolovem, protože oceán často je území, které nepatří nikomu.* - poznámka autorky)

H5N se slovně nevyjadřuje. Podle H6N je tlumočení A na úrovni, ačkoliv jí místy některé informace unikly (např. jméno Greta Thunberg, lední medvědi nebo korály). Podle H6N je projev A *hezký a logický*.

Z pohledu některých slyšících hodnotitelek bylo tlumočení textu 4 pro A náročné, což se projevilo dlouhými pauzami, falešnými začátky a vynecháváním informací v místech, kde A nerozumí a také četnými hezitacemi a přeroky. Zároveň byl ale projev A podle slyšících hodnotitelek kultivovaný, pronesený příjemným hlasem a tempem a pěkně navazoval a dával celkově smysl.

Neslyšící hodnotitelky viděly převod A podobně – v některých částech došlo k posunu významu a výpustkám, celkově byl ale projev hezký a logický.

9.4.2. Převod textu 4 participantkou B

H1S pozitivně hodnotí, že B tlumočí jmenný znak Greta Thunberg jako celé jméno. Negativně naopak nahlíží na 17 vteřin dlouhou pauzu na místě tlumočení informací o rybolovu a přidání informace o vysoké porodnosti, která se však v originální promluvě nevyskytla.

Pro H2S bylo hodnocení převodu participantky B nejproblematictější, protože první část podle ní byla tlumočena *poměrně dobře*, ale v druhé části se objevila pasáž o oceánech a rybolovu, které B neporozuměla, a nastala dlouhá pauza, která byla přerušena vložením mylné informace o vysoké porodnosti. H2S si také povšimla zvláštních formulací (např. *nižší ozonová vrstva, plastová brčka se mění na papírová, stoupá hladina vodstev*). Pozitivem je podle H2S pohotové přetlumočení celého jména Greta Thunberg a ucelené zakončení projevu i přes problémy v druhé části tlumočení (*A tohľencto vľechno jsou takové otázky, nad kterými bychom se, ee, měli zamyslet, abychom to naše životní prostředí ochránili.* - poznámka autorky).

H3S zmiňuje kromě nepřetlumočené části a dlouhé pauzy také četnost hezitačních zvuků (*E, ta právě upozornila na to, že... klimatická změna je čím dál tím, e, horší.* - poznámka autorky). Chválí výslovnost.

H4N vyjmenovává stejné chyby, jako již byly zmíněny předchozími hodnotitelkami. Dále hodnotí projev B v češtině jako lepší než v českém znakovém jazyce.

H5N opět slovně nehodnotí. H6N si všímá mimo jiné toho, že B tlumočí *Arktidu* a *Antarktidu* jako *různé státy*. Také hodnotí projev B při tlumočení TEXTU 4 jako

lepší než při tlumočení TEXTU 2. V první části podle ní B *správně zachytila obsah* a volila *vhodná slova s příjemným slovosledem*. (Např. *Tématem o kterém budu mluvit jsou klimatické změny. Ee, o tomto tématu, ee, vidíme spoustu informací v médiích, v televizi, na internetu, ee, protože tato doba je taková, že těch klimatických změn je zkrátka, e, hodně.* - poznámka autorky.)

Slyšící hodnotitelky si nemohly nevšimnout 17 vteřin dlouhé pauzy ve chvíli, kdy B neporozuměla mluvčí, a následně chybného tlumočení následující pasáže. Dále zmiňují hezitační zvuky a občasné kostrbaté formulace. Jako pozitivní ale hodnotí převod celého jména švédské aktivistky Greta Thunberg, dobrou výslovnost a závěr, ve kterém i přes nesnáze B neztratila hlavu a dovedla jej v klidu do konce.

I neslyšící hodnotitelky zmiňují dlouhou pauzu a chybné tlumočení pasáže po ní. Všimají si také dalších významových posunů v projevu B. První část (před pauzou) je ovšem hodnocena jako obsahově správná s vhodným výběrem slov a slovosledu.

Jedna z hodnotitelek porovnává projev B při tlumočení TEXTU 2 a TEXTU 4 a hodnotí druhý zmíněný jako lepší. Myslím si, že zde může hrát roli i to, že se jedná o celkově poslední tlumočený text a druhý text tlumočený do češtiny, což u B mohlo snížit počáteční nervozitu.

9.4.3. Převod textu 4 participantkou C

H1S hodnotí projev C jako neplynulý. Poslech podle ní narušuje i dlouhá pauza okolo 4. minuty, která působí dojmem, že se C ztratila. Za neobratné pak H1S považuje formulace, *protože se snižují ty ledové plochy* (ve významu *odtávání ledovců* – poznámka autorky) a *maso se pěstuje* (ve významu *chov zvířat* - poznámka autorky).

H2S si u participantky C všimá častých hezitačních zvuků (např. *Eee, že, eee, musíme... něco změnit.; Eee, teďka třeba, ee, obchody se snaží prostě měnit, ee, balení různých produktů a tak dále.* - poznámka autorky), stoupavé intonace (např. ve větě *Díky těm výparům z benzínu se nám vlastně zmenšuje ozonová vrstva.* - poznámka autorky) a nedokončených vět (např. *Další věc je....* - poznámka autorky).

H3S si také všímá hezitačních zvuků a stoupavé intonace. Pozitivně nahlíží tlumočení osobního jména Greta Thunberg celým jménem a precizní výslovnost. Zmiňuje také vypuštění informace o hynoucích korálech.

Podle H4N měla C lepší projev v úvodu tlumočení než A a B (*Tak, dneska budu mluvit o klimatické změně. Určitě už jste v médiích, v televizi, v novinách, v různých médiích už jste o tom někdy slyšeli. - poznámka autorky*). Také zmiňuje vynechávání informací (např. chybí pasáž o odtávání ledovců a s tím spojeným zvyšováním mořské hladiny – poznámka autorky).

H5N převod participantky C slovně nehodnotí. H6N je s úrovní překladu C nespokojená. Konkrétně vyjmenovává, stejně jako hodnotitelky výše, vynechávání mnohých informací a přidávání jiných (např. přidání informace o vymírání zvířat, nebo o apelu veřejnosti na politiky – poznámka autorky).

Podle slyšících hodnotitelek byl projev C neplynulý. Některé informace byly v překladu ztraceny, pravděpodobně i kvůli nepochopení, které se projevilo také dlouhou pauzou. Dále zmiňují hodnotitelky četné hezitační zvuky, stoupavou intonaci, nedokončené věty a místy neobratná vyjádření v češtině. Jako pozitivní hodnotí, stejně jako u B, úspěšné převezení celého jména Greta Thunberg a precizní výslovnost.

Neslyšící hodnotitelky si všímají nejen vypouštění některých informací v projevu C, ale také přidávání jiných, které se ve zdrojovém textu nenachází. Podle jedné hodnotitelky je ovšem projev C v úvodní části převodu lepší než projev A a B.

Za zajímavé považuji, že v tlumočení TEXTU 2 byl projev C v češtině hodnocen víceméně kladně, narozdíl od hodnocení TEXTU 4. Očekávala bych, že v druhém tlumočení do češtiny bude výkon C přinejmenším podobný jako v prvním. Svou roli zde může podle mě hrát nepochopení mluvčí TEXTU 4.

9.4.4. Převod textu 4 participantkou D

H1S hodnotí překlad D jako nejzdařilejší, stejně jako v případě TEXTU 2. Všechny obsahové informace podle ní byly převezeny. Negativně hodnotí formulační nedostatky, např. *ted'kon, v novině, padobně, dochází k nějakými změny, snížit plast*. Celkově hodnotí projev D jako plynulý.

Podle H2S byla na hlase D znát nejistota. Také si všímá častého užívání výplňkového slova *vlastně* (např. *Eee, vlastně dělat takové drobné kroky k podpoře ochrany klimatu, Aaa vlastně když se podíváme na tu... slavnou vlastně Švédku, která ona opravdu se snaží, ee, se snažit podporovat vlastně propagaci ochrany vlastně toho klimatu.* - poznámka autorky).. Dále zmiňuje termíny, které podle ní byly velmi vhodně užité, a to *fosilní paliva, ozonová vrstva, metanové stopy, vlečné sítě*.

Používání výplňkového slova *vlastně* ve svém hodnocení zmiňuje také H3S, stejně jako formulační nedostatky. Dále hodnotí negativně také četné hezitační zvuky (např. *Eee, v televizi, ve zprávách, v médiích, v novině... ee, v novinách se můžeme různě dočíst, ee, že je potřeba vlastně myslet na klimatickou změnu.* - poznámka autorky). Perfektně je podle H3S tlumočena pasáž o nasycení Afriky (*Eee, takže když pěstujeme nějaké brambory, obilí, kukuřice a podobně, tak, ee, vlastně toto jídlo, které spotřebují, ee, zvířata, hospodářská zvířata, tak by nasýtilo například celou Afriku. Takže my se tady potýkáme s hladomorem. A s obecně problematikou nedostatkem jídla, ale to jídlo, které máme, konzumují zvířata, které nasytí menšinovou část populace.*).

Podle H4N je v překladu D nejméně obsahových nepřesností v porovnání s ostatními participantkami. Z titulků a obrazu hodnotí projev D jako strnulejší.

H5N hodnotí převod D podobně jako u TEXTU 2, tedy že se jí podařilo přetlumočit nejvíce informací ze všech participantek. To v H5N vyvolává pocit, že D danému tématu rozumí.

H6N vyjmenovává nepřesnosti v tlumočení D. Např. vynechání výčtu hospodářských zvířat (krávy, ovce, slepice, prasata – poznámka autorky) a vynechání informace, že kráva má 4 žaludky. Také, jako ostatní hodnotitelky, zmiňuje rušivé formulační nedostatky a časté použití výplňkového slova *vlastně* v projevu D.

Podle některých slyšících hodnotitelek byl převod TEXTU 4 participantkou D nejlepší a byly v něm zachyceny všechny obsahové informace. Dále je projev hodnocen jako plynulý, zároveň ale s nejistotou v hlase D a s četnými hezitačními zvuky, formulačními nedostatky a častým použitím výplňkového slova *vlastně*.

I podle neslyšících hodnotitelek je výkon D obsahově nejpřesnější, i když některé hodnotitelky si všímají občasných faktických nepřesností. I neslyšící hodnotily projev jako *strnulejší* s formulačními nedostatky a častým užitím výplňkového slova *vlastně*.

Některé hodnotitelky oceňují využití velmi vhodných termínů a některé pasáže jsou podle nich *perfektní*. Dle mého názoru je pravděpodobné, že D se v tomto tématu vyzná a rozumí mu. Podobný názor sdílí také hodnotitelka H5N.

10. Shrnutí výsledků

Tato kapitola si klade za cíl shrnout číselné výsledky výzkumu a následně také výsledky subjektivního slovního hodnocení.

10.1. Shrnutí výsledků věcného a subjektivního bodového hodnocení

Cílem výzkumné části práce bylo odpovědět na následující dvě otázky:

1. Budou se výsledky obou výzkumů v jednotlivých typech hodnocení shodovat (případně do jaké míry), nebo se při porovnávání vyskytnou zásadní rozdíly?
2. Budou slyšící a neslyšící hodnotit v subjektivní části hodnocení stejně, nebo se jejich hodnocení bude rozcházet?

V hodnocení převodu faktů získali tlumočníci v holandském výzkumu průměrně 87,55 % při tlumočení do znakového jazyka a 49,49 % do mluvené holandštiny. Participantky mého výzkumu byly ve směru tlumočení do znakového jazyka ohodnoceny průměrně 74,38 % a 58,44 % ve směru opačném. Rozdíl mezi hodnocením jednotlivých směrů je v holandském výzkumu 38,06 % a v českém výzkumu 15,94 %. **V obou výzkumech tedy byli tlumočníci ve věcném hodnocení úspěšnější při tlumočení do znakového jazyka a výsledky tedy ukazují shodné tendence.**

V bodovém subjektivním hodnocení získali holandští tlumočníci průměrně 5,22 bodu v tlumočení do holandského znakového jazyka a 3,73 bodu v tlumočení do mluvené holandštiny. Výkony českých tlumočnic byly ohodnoceny průměrně 4,94 body ve směru do českého znakového jazyka a 4,61 body ve směru do mluvené češtiny. **I v tomto typu hodnocení vychází z obou výzkumů lépe tlumočení ve směru do znakového jazyka.** V českém výzkumu je ovšem rozdíl mezi průměrným hodnocením tlumočení do ČZJ a do ČJ nepatrný.

Zajímavé by bylo, podívat se opět na věcné hodnocení našeho výzkumu bez zahrnutí participantky C, a to z důvodů již výše zmiňovaných v kapitole *Text 1 v číslech*. V takovém případě by celkové věcné hodnocení převodů do ČZJ bylo

hodnoceno 84,58 % (o 10,20 % více) a do mluvené češtiny 64,17 % (o 5,73 % více). Je tedy patrné, že výsledky C celkově značně snižují průměrné výsledky.

Následující tabulka ukazuje vztah délky a četnosti praxe s výsledky věcného hodnocení. (Za zmínku podle mého názoru stojí fakt, že participantka B pracovala v nedávné době jako tlumočnice na celý úvazek, což se na výsledcích také mohlo promítnout.) Můžeme vidět, že participantky s celkově větší praxí podávaly průměrně lepší výsledky v oblasti převodu faktů ze zdrojového textu do cílového. Ukazuje se tedy, že větší délka a četnost tlumočnické praxe zvyšuje kvalitu tlumočnických výkonů.

Zajímavé je podle mě hodnocení participantky A, které vykazuje nejvyšší rozdíl v hodnocení tlumočení do ČZJ a do ČJ, přičemž hodnocení ve směru do češtiny je značně nižší. Participantka A před samotným tlumočením do češtiny zmiňovala, že je z tohoto směru tlumočení velmi nervózní, protože s ním má z minulosti nepříjemnou zkušenost. Myslím si, že psychické rozpoložení participantky A se v tomto případě projevilo na jejím výkonu.

Participantka	Délka praxe v letech	Průměrný počet odpracovaných hodin za týden	Věcné hodnocení do ČZJ	Věcné hodnocení do ČJ	Rozdíl
A	9	30	92,50 %	57,50 %	35,00 %
B	6	10	75,00 %	60,00 %	15,00 %
C	7	8	43,75 %	41,25 %	2,50 %
D	11	15	86,25 %	75,00 %	11,25 %

Tabulka č. 22: Vztah praxe v oboru a procentuálního hodnocení

Další tabulka ukazuje vztah délky a četnosti praxe s výsledky subjektivního bodového hodnocení. I v tomto případě získaly nejlepší hodnocení texty tlumočené zkušenějšími participantkami. Rozdíly v průměrném hodnocení ovšem nejsou nijak markantní (kromě hodnocení převodů participantky C). Myslím si, že pro tento typ hodnocení je sedmibodová škála velmi úzká a lépe by se hodila širší škála, která by umožňovala větší diverzifikaci hodnocení.

Participantka	Délka praxe v letech	Průměrný počet odpracovaných hodin za týden	Bodové hodnocení do ČZJ	Bodové hodnocení do ČJ	Rozdíl
A	9	30	5,50	4,96	0,54
B	6	10	4,59	4,46	0,13
C	7	8	3,75	3,29	0,46
D	11	15	5,92	5,75	0,17

Tabulka č. 23: Vztah praxe v oboru a bodového hodnocení

Jak jsem již popisovala výše, neslyšící průměrně hodnotily nepatrně méně body než slyšící hodnotitelky. (Podle mého názoru by i zde bylo výhodnější využití širší bodové šály, díky které by mohly být rozdíly v hodnocení viditelnější.) Fakt, že neslyšící hodnotily výkony participantek přísnějším metrem, si vykládám jednak tím, co jsem již zmiňovala výše, a sice že slyšící hodnotitelky se na výkony dívají očima tlumočnic. Jednak potom tím, že neslyšící mají větší zkušenost s rolí uživatele tlumočení, v níž potřebují co nejspolehlivější tlumočnický výkon, protože na něm závisí například jejich rozhodnutí o dalším postupu léčby (v rámci tlumočení u lékaře). Hodnotí proto tlumočení kritičtěji.

10.2. Shrnutí subjektivního slovního hodnocení

Kapitola *Faktory ovlivňující kvalitu tlumočení* zmiňuje důležitost role, ze které je tlumočení hodnoceno a opírá se o práci Ďoubalové (2020), která vyjmenovává například roli klienta, řečníka, organizátora, zadavatele, kolegů, případně dalších osob. Každá role uplatňuje trochu jiná měřítko a kvalita pro ni znamená něco trochu jiného. Jak již bylo řečeno, slyšící a neslyšící hodnotitelky se na tlumočené texty dívaly různě. A to právě z výše uvedeného důvodu. Další faktor, který může podle mého názoru silně ovlivnit hodnocení jsou vztahy jednotlivých participantek a hodnotitelek. Komunita neslyšících a tlumočnicků ČZJ v České republice není příliš početná, ještě užší je potom komunita pražských neslyšících a tlumočnicků ČZJ, kteří působí na tomto území. Z toho vyplývá, že participantky

a hodnotitelky se navzájem velice pravděpodobně do jisté míry znají a sympatie či antipatie v jejich vztazích mohou mít na subjektivní hodnocení přímý vliv.

Slyšící hodnotitelky se na hodnocené výkony dívaly očima praktikujících tlumočnic. Z vlastní zkušenosti tedy pravděpodobně ví, jaké části textu jsou nejtěžší pro překlad, jaké pocity u tlumočení na kameru mohou participantky zažívat a jak nepříjemné je jít do tlumočnické situace s minimální přípravou a bez možnosti pozastavení mluvčího či doptání se na některé informace. Nejčastěji se při hodnocení vyjadřovaly k následujícím oblastem:

- **schopnost udržení informace v paměti**
- **schopnost převést vlastní jména (Modrava, Kvilda, Stachy, Greta Thunberg)**
- **interference z češtiny v projevu v ČZJ**
- **intonace**
- **hezitační zvuky**
- **nedokončené věty a vyšnutí z vazby**
- **shoda podmětu s přísudkem (např. nějakými změny)**
- **plynulost projevu (nejednotné tempo apod.)**
- **výslovnost**
- **přidávání/vypouštění informací**
- **neobratná vyjádření (např. v novině, lidé se očkovají, apod.)**

Neslyšící hodnotitelky mají více zkušeností s rolí uživatele tlumočení, což se promítá i do jejich hodnocení, stejně jako fakt, že jsou rodilými mluvčími českého znakového jazyka. Narozdíl od slyšících se více zaměřují na hodnocení projevu v ČZJ. Konkrétně pak zmiňují např.:

- **drobné chyby ve tvarech ruky**
- **chyby ve znacích (např. záměny znaku PARTNER za znak MANŽEL)**
- **ne/spokojenost s projevem v ČZJ**

- vizuální dojem z projevu tlumočnice (např. *vizuálně pěkný, vláčný* apod.)
- interference z ČZJ do ČJ
- nejasná artikulace znaků
- práce s klasifikátory

Některých aspektů si v hodnocení všímaly obě skupiny podobně, konkrétně šlo o:

- přidávání/vypouštění informací
- výplňková slova (např. *vlastně, jakoby*) a znaky (např. *V TOM, SAMOZŘEJMĚ*)
- hezitační zvuky

Vzhledem k tomu, že hodnotitelky měly naprosto volné pole působnosti, co týče výběru kritérií pro hodnocení (Zadáním bylo odpovědět na otázku, jak kvalitní je podle nich tlumočený text v porovnání se zdrojovým, což je otázka velice široká.), je také sesbíraný **materiál slovního hodnocení velmi různorodý**. Výhodu tohoto postupu spatřuji v tom, že dobře ilustruje teorii popisovanou v první části práce. Tedy že **pro každého jednotlivce může mít kvalita rozdílné parametry**. Jako nevýhodu nahlížím nejednotnost získaného materiálu při jeho vyhodnocování. Pro snazší a přehlednější vyhodnocení bych při dalším bádání navrhla vytvoření dotazníku s otázkami pro hodnotitele. Dotazník by zajistil, že všichni hodnotitelé se vyjádří ke stejným aspektům tlumočených textů a usnadnil by práci se získanými hodnoceními.

11. Závěr

Tématem této bakalářské práce byl vliv směru tlumočení na kvalitu výsledného textu v rámci tlumočení mezi češtinou a českým znakovým jazykem.

První část práce se věnovala definování a hodnocení kvality jak obecně, tak v kontextu tlumočení, problematice pracovních jazyků tlumočnicka, vymezení termínu *směr* v rámci translatologie a situaci slyšících dětí neslyšících rodičů, tedy CODA, v tlumočení znakových jazyků.

Cílem výzkumné části bakalářské práce bylo zopakování výzkumu *Directionality effects in simultaneous language interpreting: the case of sign language interpreters in The Netherlands* (Van Dijk a kol., 2011), který se zaměřuje na porovnání kvality v různých směrech tlumočení mezi mluvenou holandštinou, znakovanou holandštinou a holandským znakovým jazykem.

Výzkum této bakalářské práce byl prováděn na materiálu v češtině a českém znakovém jazyce. Od participantek výzkumu bylo získáno **16 přetlumočených textů**, v nichž byla **hodnocena úspěšnost převodu věcných informací**. Dále bylo provedeno **subjektivní bodové a slovní hodnocení 3 neslyšícími a 3 slyšícími hodnotitelkami**. V interpretaci výsledků výzkumu jsem se pokusila odpovědět na otázku, zda **výsledky obou výzkumů vykazují podobné tendence, nebo zda se naprosto odlišují**. Dále jsem se snažila analyzovat a shrnout slovní subjektivní hodnocení slyšících a neslyšících hodnotitelek a ukázat, zda **tyto dvě skupiny nahlížely na hodnocení stejně nebo odlišně**.

Za podstatné sdělení považuji, že tato práce je jen krátkým nahlédnutím do problematiky směru převodu v kontextu tlumočení znakových jazyků. Pro větší relevanci výzkumu by bylo potřeba významně rozšířit řady participantů a věnovat se důkladné analýze získaných materiálů dlouhodobě v mnoha různých oblastech tlumočení.

Doufám a věřím, že tato bakalářská práce poslouží jako inspirace pro další zkoumání této velmi zajímavé oblasti translatologie znakových jazyků, které by přineslo velmi přínosné výsledky aplikovatelné ve vzdělávání budoucích tlumočnicků, tlumočnicků profesionálů, ale i uživatelů tlumočnických služeb.

Seznam použitých zdrojů

ASKOT, Asociace konferenčních tlumočnicků. Etický kodex. Dostupné z: <https://askot.cz/o-tlumoceni/eticky-kodex/>

ATIA, The Association of Translators and Interpreters of Alberta, 2015. Code of Ethics. Dostupné z: <http://www.atia.ab.ca/ethics.htm>

ČENKOVÁ, I. *Úvod do teorie tlumočení*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008.

DOSKOČILOVÁ, K. Co je to bilingvismus? Kolik řečí umíš? *Čeština doma a ve světě*, č. 2-3, s. 228-234, 2002.

DUBĚDA, T., MRAČEK, D., OBDRŽÁLKOVÁ, V. *Překlad do nemateršského jazyka: fakta, otázky, perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018.

ĎOUBALOVÁ, J. Kvalita v simultánním tlumočení – otázka definice kvality tlumočení a kognitivní přístup ke kvalitě SI jako strategickému rozhodovacímu procesu. *Acta Universitatis Carolinae. Philologica*, č. 4, s. 45-57, Karolinum Press, 2019.

EULITA, European Legal Interpreters and Translators Association, 2013. Code of Professional Ethics. Dostupné z: <https://eulita.eu/wp-content/uploads/files/EULITA-code-London-e.pdf>

FRISHBERG, Nancy. *Interpreting: An Introduction*. Washington: RID, 1990.

GILE, D. Directionality in Conference Interpreting: a cognitive view, in Godijns, R., M. Hinderdael (eds.) *Directionality in Interpreting. The „retour“ or the Native?*, Gent: Communication and Cognition, s. 9-26, 2005.

GRBIĆ, N. Constructing interpreting quality. *Interpreting*, roč. 10, č. 2, s. 232-257, 2008.

HORÁKOVÁ, R. Slyšící děti neslyšících rodičů – CODA organizace. *Info-Zpravodaj FRPSP*, č. 3, s. 12–13, Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 2008.

HYNKOVÁ DINGOVÁ, N. *Typologie chyb v tlumočení z češtiny do českého znakového jazyka*. Disertační práce. Praha: FF UK, 2017.

IAPTI, International Association of professional translators and Interpreters. Code of Ethics. Dostupné z: <https://www.iapti.org/code-of-ethics/>

IMIA, International Medical Interpreters Association, 2006. Code of Ethics. Dostupné z: <https://www.imiaweb.org/code/>

ITA, Israel Translators Association. Code of Ethics. Dostupné z: <https://ita.org.il/en/about-ita-2/code-of-ethics/>

JTP, Jednota tlumočnicků a překladatelů, 2014. Stanovy jednoty tlumočnicků a překladatelů, z. s. Dostupné z: <https://www.jtpunion.org/stanovy/>

KST ČR, Komora soudních tlumočnicků České republiky, 2015. Etický kodex. Dostupné z: <https://www.kstcr.cz/cz/kst-cr-eticky-kodex>

KURZ, I. Conference Interpreting: Quality in the Ears of the User. *Meta* 46, č. 2, s. 394–409, 2001.

LOPOUR, V. *Strategie odborné přípravy na simultánní tlumočení do/ze znakového jazyka*. Bakalářská práce. Praha: FF UK, 2019.

MACHAČ, F. *Tlumočení mezi angličtinou a českým znakovým jazykem v českém vysokoškolském prostředí*. Bakalářská práce. Praha: FF UK, 2017.

MALKOVSKÁ, A. KISS: *Strategie tlumočnicka při simultánním tlumočení do mateřštiny a do aktivního cizího jazyka (zkoumáno na česko-francouzském materiálu)*. Diplomová práce. Praha: FF UK, 2009.

MOSER-MERCER, B. Quality in interpreting: some methodological issues. *The Interpreters' Newsletter*, č. 7, s. 43-55, 1996.

MRAČEK, D. *Inverse translation: the more challenging direction*. *Linguistica Pragensia*, č. 2, s. 202–221, 2018.

Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Patnáctý díl: Krajčij - Ligustrum. Fotoreprint pův. vyd., s. 450. Praha: Paseka;Argo, 1998.

PÁNEK, P. Počátky tlumočení pro neslyšící v českých zemích. *Gong: časopis pro občany s vadami sluchu*, č. 43, s. 8-9, Praha: Sdružení MAC, 2014.

REDLICH, K. CODA tlumočníci. *Gong: časopis pro občany s vadami sluchu*, č. 1, 2007.

PÁNKOVÁ, K. *Specifika tlumočení CODA tlumočnický z pohledu neslyšících osob*. Bakalářská práce. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2013.

PAVLOVIĆ, N. Directionality in Translation and Interpreting Practice: Report on a questionnaire survey in Croatia. *FORUM Revue internationale d'interprétation et de traduction / International Journal of Interpretation and Translation*, roč. 5, č. 2, s. 79-99, 2007.

PEŠKOVÁ, K. *Neslyšící tlumočnický v pracovním týmu*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008.

REDLICH, K. *CODA - slyšící děti neslyšících rodičů*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008.

RICHTEROVÁ, K. *Představy neslyšících o tlumočnických službách*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008.

SELESKOVITCH, D. *Interpreting for International Conferences*. Washington, D C: Pen and Booth, 1978.

SETTON, R., DAWRANT, A. *Conference interpreting: a complete course*. John Benjamins Publishing Company, 2016.

SKUTNABB-KANGAS, T. *Bilingualism or Not: The Education of Minorities*. Clevedon, 1984.

STRNADOVÁ, V. *Odezírání jako schopnost*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008.

ŠANTRŮČKOVÁ, V. *Typologie chyb při tlumočení z českého znakového jazyka do češtiny*. Bakalářská práce. Praha: FF UK, 2011.

TKN, Televizní klub neslyšících. Slyšící děti neslyšících rodičů, 2021. Česká televize. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/221562221800003/>

VAN DIJK, R., BOERS, E., CHRISTOFFELS, I., HERMANS, D. Directionality effects in simultaneous language interpreting: the case of sign language interpreters in The Netherlands. In: *American Annals of the Deaf*. Roč. 156, č. 1, s. 47–55, Washington, DC: Gallaudet University Press, 2011.

VRÁNEK, R. *Slyšící potomci neslyšících rodičů jako tlumočníci*. Diplomová práce. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2010.

WANG, J. & NAPIER, J. Directionality in Signed Language Interpreting. *Meta*, roč. 60, č. 3, s. 518–541, 2015.

WILLIAMSON, A. C. *Heritage learner to professional interpreter: Who are deaf-parented interpreters and how do they achieve professional status?* Diplomová práce. Monmouth: Western Oregon University, 2015.

ZACHOVÁ, Z. *Model úsilí Daniela Gila a jeho aplikace na simultánní tlumočení projevů nasycených vlastními jmény. Porovnání dvou jazykových kombinací: francouzština – čeština a český znakový jazyk – čeština*. Diplomová práce. Praha: FF UK, 2019.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Složení participantů holandského výzkumu

Tabulka č. 2: Složení participantek českého výzkumu

Tabulka č. 3: Přehled témat a autorů zdrojových textů

Tabulka č. 4: Výsledky hodnocení holandského výzkumu

Tabulka č. 5: Přehled veškerého číselného hodnocení českého výzkumu

Tabulka č. 6: Přehled průměrného číselného hodnocení jednotlivých textů

Tabulka č. 7: Přehled průměrného číselného hodnocení v jednotlivých směrech

Tabulka č. 8: Porovnání průměrného číselného hodnocení holandského a českého výzkumu v jednotlivých směrech

Tabulka č. 9: Procentuální úspěšnost převodu textu 1

Tabulka č. 10: Rozptyl hodnocení textu 1

Tabulka č. 11: Rozptyl hodnocení textu 1 bez C

Tabulka č. 12: Bodové hodnocení textu 1

Tabulka č. 13: Procentuální úspěšnost převodu textu 2

Tabulka č. 14: Rozptyl hodnocení textu 2

Tabulka č. 15: Bodové hodnocení textu 2

Tabulka č. 16: Procentuální úspěšnost převodu textu 3

Tabulka č. 17: Rozptyl hodnocení textu 3

Tabulka č. 18: Bodové hodnocení textu 3

Tabulka č. 19: Procentuální úspěšnost převodu textu 4

Tabulka č. 20: Rozptyl hodnocení textu 4

Tabulka č. 21: Bodové hodnocení textu 4

Tabulka č. 22: Vztah praxe v oboru a procentuálního hodnocení

Tabulka č. 23: Vztah praxe v oboru a bodového hodnocení

Přílohy

Příloha č. 1: Přepis zdrojového textu č. 1

„Takže. Jak covidová situace, pandemie, ovlivnila můj pracovní život. Vzhledem k tomu, že s partnerem provozujeme apartmány na Šumavě, tak poměrně dost. Máme apartmánový dům v obci Stachy. Je to nedaleko lyžařského střediska Zadov. Takže u nás to na sjezdovku lidi mají kousek, 2 kilometry na Kobylu. Takže v zimě jezdí převážně lyžovat, na snowboard. Je možný na běžky prostě. Když napadne sníh, tak je krásný běžkování. Jezdí převážně v hlavní sezóně, kterou máme únor březen, po dobu jarních prázdnin, a červenec srpen. Máme týdenní turnusy, kdy se nám klienti střídají sobota–sobota. Jezdí převážně rodiny s dětma o prázdninách. Ale během roku je možný se u nás ubytovat v podstatě i na prodloužený víkend, nebo prostě jak lidi chtějí, jak potřebují. Někdy přijedou i na 14 dní. Během září... červen, září jezdí převážně senioři, nebo party lidí, který provozují turistiku. No a v té hlavní sezóně jezdí většinou rodiny s dětma, který prostě mají prázdniny. No, máme 7 apartmánů, takže je tam 33 lůžek + 7 přistýlek. Takže práce s úklidem je v sobotu vždycky dost. Mám ještě 2 pani, který mi chodí pomáhat s úklidem. Vzhledem k té covidové situaci jsme loni malovali všechny apartmány, dělali jsme běžnou údržbu, ale nedovolili jsme se pustit do větších nákladnějších prací. Měli jsme v plánu předělat balkóny, protože je to vlastně roubenka, dřevostavba, a dřevo neustále pracuje. Takže jsme chtěli prostě to tam opravit. Ale byla by to nákladná rekonstrukce a nemohli jsme si to dovolit. To samý terasa – jedřevěná – potřebovali jsme udělat v podstatě novou terasu. Takže to pouze natíráme, ale potřebovali bysme udělat základnější, prostě větší, opravy, který si teď nemůžeme dovolit, protože bysme se jako firma mohli dostat do mínusu, což bysme neradi. Na druhou stranu je třeba, aby prostě byly ty apartmány vždycky bezpečný, protože děti lezou všude. Takže je to poměrně složitá situace. No, vlastně naše roubenka se nachází přímo pod lesem, takže lidi mají 30 metrů do lesa. Takže, když můžou, vyběhnou si nahoru na dříví. Můžou si udělat večer táborák. Chodí na borůvky, na houby. Nad náma jsou skály – Klostermannovy. Máme tam moc krásný prostředí, takže lidi jsou spokojení. Děti můžou být celý den venku, běhají. Buď si lidi odjedou někam na výlet. Když chtějí ject dál – někam na Kvildu, na Modravu. Anebo jsme loni udělali, právě v době covidu, spoustu vycházek a túr přímo od nás, aby nemuseli vůbec nikam

autem. Udělali jsme jim k tomu prospekty, mapy. A většinou jsou to všechno prostě výlety do 15 kilometrů. Pouze snad výlet do Kašperských Hor je delší, kdyby se šel tam i zpátky. Ale tam je možný taky zase přijet zpátky autobusem, takže je to taky výlet do 15 kilometrů. A i to okolí je tam prostě moc hezký na různý výlety a túry.“

Příloha č. 2: Zadání pro subjektivní hodnotitele

VLIV SMĚRU TLUMOČENÍ NA KVALITU TLUMOČENÉHO PROJEVU.

(Mezi češtinou a českým znakovým jazykem.)

SUBJEKTIVNÍ HODNOCENÍ – ZADÁNÍ PRO HODNOTITELE

Jak proběhl sběr zdrojových textů? [VIDEO](#)

- Zdrojové texty byly získány od dvou slyšících a dvou neslyšících mluvčích. (Jedná se o rodilé mluvčí jazyků, ve kterých byly texty natočeny.)
- Tito mluvčí byli požádáni, aby se zadané téma pokusili přiblížit, jako kdyby mluvili se známým, kamarádem apod.
- Témata byla vybrána tak, aby se v nich mluvčí cítili pohodlně. Jako zadavatelka jsem dopředu věděla, že konkrétní mluvčí mají na zadaná témata co říct. Tímto jsem se snažila zajistit, že produkováné texty budou smysluplné, bez zbytečných hezitací.
- Součástí zadání byla i zmínka o tom, že pokud si během vyprávění vzpomenou, bylo by dobré zapojit do něj jména, názvy, čísla apod.
- Dalším krokem bylo sdělení samotného tématu a časového limitu 3-5 minut. Poté měl každý mluvčí cca 5 minut na srovnání myšlenek. Toto byl další krok k získání materiálu, který by působil přirozeným dojmem, ovšem bez velkých pauz. Toto opatření působilo i jako prevence proti příliš krátkým a příliš dlouhým výpovědím.
- Následně už se přešlo k samotnému natáčení, které proběhlo na jeden pokus. Vzhledem k tomu, že mluvčí měli možnost sesumírovat si

myšlenky, nedělalo to nikomu větší problém. Chtěla jsem se vyhnout natáčení na dva a více pokusů. A to z toho důvodu, aby byla zachována co nejvěrněji přirozenost projevu mluvčích. Mým cílem nebylo zaznamenat referát na určité téma, ale vlastní názor, náhled...

Jak proběhlo získávání samotných výzkumných materiálů? [VIDEO](#)

- Schůzky s tlumočnicemi, které souhlasily s účastí ve výzkumu, probíhaly v tlumočnickém ateliéru na filozofické fakultě.
- Participantkám bylo sděleno, jakým způsobem a s jakým zadáním byly získány zdrojové texty a že se jedná o výpovědi v délce 3-5 minut.
- Dále jim bylo sděleno, že se jedná o obecné, neodborné tlumočení, a že autoři původních výpovědí se snaží o přiblížení aktuálních témat např. známému, kamarádovi apod.
- Poté bylo sděleno první téma – *Jak koronavirová pandemie ovlivnila můj pracovní život*.
- Participantkám bylo přiblíženo, jaké mluvčí mají očekávat - 1. slyšící žena, 49 let, pracující v oblasti pobytových služeb, 2. neslyšící muž, 39 let, lektor zj, lingvista
- následovalo cca 7 minut na přípravu, poté se přešlo k tlumočení do čzj, následně do čj.
- Další kolo proběhlo stejným způsobem. Sdělení tématu (*Klimatické změny*), informace o mluvčích - 1. slyšící muž, 23 let, orchestrální hráč se zájmem o dané téma, 2. neslyšící žena, 26 let, účetní se zájmem o dané téma. Následovalo opět cca 5 min. na přípravu, poté proběhlo tlumočení z čj do čzj a pak z čzj do čj.

Náročnost podmínek: [VIDEO](#)

- Participantky byly vystaveny nepříznivým tlumočnickým podmínkám.
- Tlumočení ze záznamu – ať už ze zvukového nebo vizuálního – zhoršuje porozumění.

- Velmi málo informací a času pro přípravu.
- Nemožnost výpovědi zastavit nebo zopakovat - např. u vlastních jmen velmi ztěžuje podmínky.
- Ne/znalost mluvčích – kdo mluvčího zná, může mít výhodu oproti tomu, kdo jej nezná.

VIDEO

Žádám Vás o porovnání tlumočených textů s těmi originálními a následně o Vaše subjektivní hodnocení. Otázka zní: *Jak dobrý je podle Vás tlumočený text v porovnání s originálním textem?* To prosím zaznamenejte na škále od 1 do 7. 1 = nejhorší, 7 = nejlepší. Ke každému videu můžete uvést také to, co Vás k Vašemu hodnocení vedlo. Hodnocení mi prosím pošlete ve formě Google dokumentu, případně jako dokument ve Wordu nejlépe do 21. července.

U hodnocení textů tlumočených do češtiny prosím o shovívavost, co se týče kvality videa. Jde přece jen spíše o zvukový materiál.

Ještě jednou, a zřejmě ne naposledy, MOC děkuji za ochotu se do výzkumu zapojit.

Příloha č. 3: Prohlášení hodnotitelek o mlčenlivosti

PROHLÁŠENÍ O MLČENLIVOSTI

Materiály, které jsem obdržela k subjektivnímu hodnocení tlumočení v rámci bakalářské práce *Vliv směru tlumočení na kvalitu tlumočeného projevu*, jsem využila pouze za účelem vypracování svého hodnocení. Nesdílela jsem je s žádnou další osobou a ani v budoucnu je sdílet nebudu.

V dne

.....

podpis